

ET LAND VAN NEVELE

Triemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

maart 2001

jaargang XXXII

aflevering 1

Afgiftekantoor 9850 Nevele

HET LAND VAN NEVELE

Heemkundig tijdschrift voor
Bachte-Maria-Leerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle, Meigem,
Merendree, Nevele, Poesele, Poeke, Sint-Martens-Leerne, Vinkt,
Vosselare en Zeveren

Het Land van Nevele is een uitgave van de heemkundige kring
"Het Land van Nevele" v.z.w.

Abonnementen en lidgeld 2001

Abonnementen op *Het Land van Nevele* lopen over een jaargang van vier nummers. Bij nieuwe abonnementen in de loop van het werkjaar worden de vorige nummers, indien nog voorradig, nagestuurd. Oudere nummers vanaf 1970 zijn nog in beperkte hoeveelheid beschikbaar.

Lidgeld 2001

600 fr. (+ 100 fr. buitenland) over te schrijven op rekening 000-0627981-03 of 290-7431460-20 van "Het Land van Nevele" v.z.w.,
Beentjesstraat 24, 9850 Poesele.

Steunend lid 2001

Vanaf 1000 fr.

Redactieadres

J.Luyssaert, Veldestraat 26, 9850 Merendree

Tijdschriftadministratie

L.De Ruyck, Heiste 45, 9850 Landegem

Ledenadministratie

A.Bollaert, Beentjesstraat 24, 9850 Poesele

Opmaak

C.De Groote, Landegem

Druk

Beschutte Werkplaats "Nevelland", Nevele

De auteurs, en niet de uitgever, zijn verantwoordelijk voor hun bijdragen en illustraties.

Bij de kafffoto: Zegel van Willem van Nevele (1296)
(Foto H. Vermout-Verstraete)

HET LAND VAN NEVELE

Provincie
Oost-Vlaanderen

Centrale Bibliotheek

maart 2001

jaargang XXXII

aflevering 1

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

INHOUD

H. VERMOUT-VERSTRAETE, "Mon cousin" Willem van Nevele raadsheer van Robrecht van Béthune, 14 ^e eeuw	3
A. STROBBE, De Flandriens van 't VTI	22
P. ROOSE, Nieuwe aanvullingen bij de geschiedschrijving over de orgelmakers Lovaert	43
K. DE WOLF, Het Lovaertorgel in de kerk van Grotenberge	58
J. LUYSSAERT, Een Duits soldaat in Merendree tijdens de Eerste Wereldoorlog	61
A. BOLLAERT & E. VAN VLAENDEREN, Iets over De Vreeses molen te Sint-Martens-Leerne	64
J. LUYSSAERT, De oudst gekende Baert-klok van Nevele	67
S. DE GROOTE, Wolven en wolvenjacht in het Land van Nevele	73

“MON COUSIN” WILLEM VAN NEVELE, RAADSHEER VAN ROBRECHT VAN BÉTHUNE, 14e EEUW

Bij de studie van de middeleeuwse geschiedenis van West-Europa, valt het op wat een belangrijke rol het graafschap Vlaanderen steeds heeft gespeeld te midden van grootmachten.

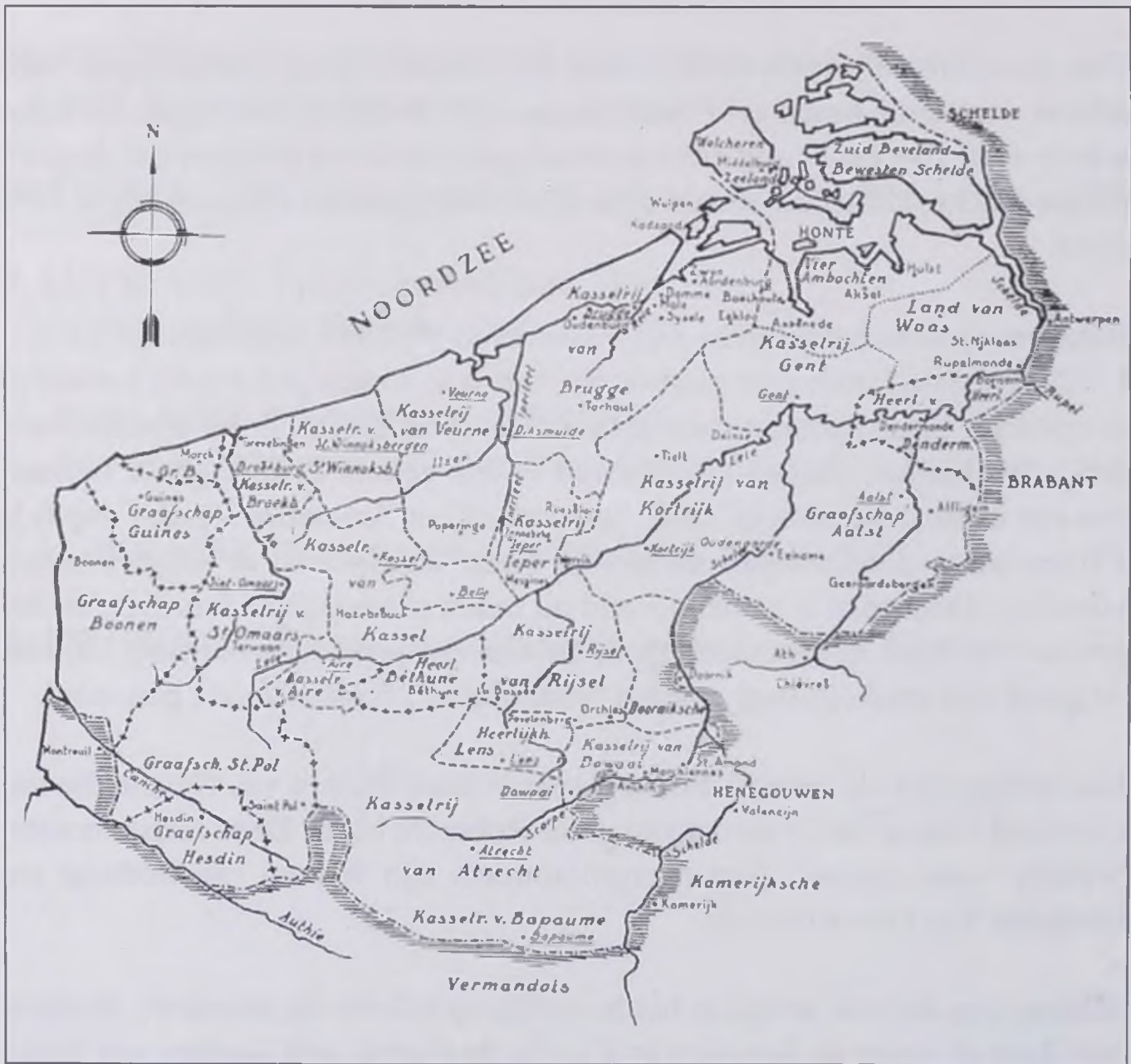
Zijn instellingen waren reeds vroeg vóór vooruit op de instellingen van andere vorstendommen uit Frankrijk en Duits Neder-Lotharingen. In feite was er eind 13de eeuw nog geen centraal georganiseerd lichaam dat de grafelijke macht schraagde; toch was er al een kern aan het ontstaan begin 14de eeuw.

Robrecht van Béthune, graaf van Vlaanderen (°1249 - regeringstijd 1305 - †1322), omringt zich met raadsheren van wie sommigen eerder toevallig aangesteld, maar anderen meerdere malen in archiefbronnen worden vermeld. We kunnen daaruit afleiden dat er een zekere bedrijvigheid bestaat van een beperkte grafelijke raad, “*un conseil*” of “*chambre légale*” van 6 à 12 personen, zonder eigen archief of vaste standplaats, al krijgt Brugge voorrang. Deze raad is samengesteld uit leden van adellijke families, uit de geestelijke stand en eventueel ‘technici’ met een juridische vorming. Zij die de graaf met raad bijstaan worden “*consiliarii*”, “*conseillers*”, genoemd.

Een belangrijke rol daarbij wordt gespeeld door Willem van Nevele die tot zijn dood zeer actief in dienst van graaf Robrecht blijft. Deze laatste noemt Willem “*mon cousin*”. Hun overgrootouders zijn Willem van Béthune en Mathilde Van Dendermonde.

Willem van Nevele treedt in het huwelijk met Sofie de Beaufort, dochter van Raes of Zeger de Beaufort en Cecilia de Hamal, zelf dochter van Sofie van Gavere-Liedekerke. Sofie de Beaufort was toen al weduwe van Jan del Molin.

Zijn broer Wouter van Nevele, burggraaf van Kortrijk, heer van Nevele, baljuw van het Doornikse (x Johanna van Beveren, vrouw van Pamel) wordt meerdere malen als graafgezinde ridder vermeld. Zijn zuster Isabella is gehuwd met Geraard van (Schelde)Rode. Kortom, allen zijn leden van

Vlaanderen omstreeks 1100

aanzienlijke families in Vlaanderen en sommigen zijn bloedverwanten van de graaf.¹

Gelet op deze familiale binding, hoeft het ons niet te verwonderen dat Willem van Nevele door de graaf als een kostbaar medewerker wordt aanzien. Al vroeg steunt Willem van Nevele zijn graaf, Robrecht van Béthune, graaf van Vlaanderen, ook Robrecht III van Vlaanderen genoemd. Het grootste gedeelte van Robrechts leven - eerst voor zijn vader Gwijde van Dampierre (regeringstijd 1252-1305, waarvan vijf jaar in gevangenschap) en nadien als regerende graaf - wordt ingenomen door de strijd om de zelfstandigheid van zijn graafschap te beschermen tegen zijn Franse leenheer.

Loopbaan van Willem van Nevele

We gaan hier zijn loopbaan na in zoverre we die konden terugvinden in archiefbronnen, waarin hij vaak *de Nivelles* wordt genoemd.

Op 27 mei 1297 is hij getuige, samen met Robrecht van Béthune, diens broers Jan en Gwijde van Namen en de proost van O.L.V. van Brugge, wanneer de regerende graaf Gwijde van Dampierre aan Egidius, sacristijn van de St.-Gilliskerk te Brugge met andere gezanten, officieel volmacht verleent om bij de paus het beroep te gaan bepleiten dat de graaf had ingediend tegen de excommunicatie van bepaalde officieren door de bisschop van Doornik en op last van de koning van Frankrijk uitgesproken.² Net

¹ GASTOUT, M., *Béatrix de Brabant*, 1942. In: Hand. Kortrijk, Nwe reeks, dl XX, p. 185.

GOETHALS, *Miroir des Notabilités nobiliaires*, Brussel, 1862, t. II, p. 54.

BUTKENS, *Trophées du Brabant*, 1742, t. II, p. 85 die verwijst naar GRAMAYE, *Antiquitates Brabantiae*, 1708. (Er bestaan twee onderscheiden families: de Beaufort en de Beuffort)

WARLOP, E. *De Vlaamse adel voor 1300*, Handzame, Familia & Patria, 1968, t. II, 1, p. 333 (vermelding Willem tot 1304).

² LIMBURG-STIRUM, Graaf Th., *Codex diplomaticus Flandriae*, Brugge, 1879-89, t. I, p. 179-180, nr. 53.

DE SAINT-GENOIS, J., *Inventaire analytique des comtes de Flandre avant 1380*, Gent, 1843-6, nr. 867.

voordien op 2 maart 1297, had Van Nevele met andere ridders geholpen bij het in beslag nemen van het kasteel van Helkijn ten gunste van Robrecht van Béthune. Dat kasteel werd in 1282 gebouwd door bisschop Warengien. Ook hiervoor had de bisschop van Doornik de excommunicatie uitgesproken tegen Robrecht, Van Nevele en vijf andere edellieden, waartegen zij beroep aantekenden bij de paus.³ Willem geraakt ook verwickeld in de strijd tussen de koning van Frankrijk, Filips de Schone, en graaf Gwijde om het leengoed van Vlaanderen. In 1297 vallen de troepen van voornoemde leenheer het graafschap binnen en slaan het beleg voor Rijsel op 23 juni, dat door Willem wordt verdedigd samen met een twintigtal andere ridders, waaronder zijn broer Wouter, schoonbroer Geraard van Rode en zijn verwanten Willem van Mortagne, Raes van Liedekerke en Jan van Rode.⁴ Robrecht van Béthune betaalt 71 pond 10 s 6 d aan Jakemon de la Teur, wegens uitgaven gedaan door Willem tijdens de verdediging van Rijsel.⁵

Op 26 maart 1298 leent Willem 20 pond bij Daniel de le Lys, waarvoor Robrecht van Béthune borg staat. Een dag later leent hij de grote som van 520 pond bij Isabel Inghel, weduwe van Jan, die bezet worden op de tol van Dendermonde.⁶ Op 14 juni erkent hij van Robrecht 66 pond 11 s ontvangen te hebben.⁷ Deze leningen van in totaal 606 pond wijzen op een gewijzigde situatie. Verkeerde Willem in een berooide financiële toestand in die tijd of kwam er verandering in zijn privéleven? Het is opvallend dat de kleinste sommen uitgeleend worden door de graaf en de grootste door een privépersoon.

In 1299 is Willem van Nevele verloofd met Sofie de Beaufort. Bij die gelegenheid schenkt graaf Gwijde hem, in het vooruitzicht van hun huwelijk,

³ LIMB-STIR, *Codex*, p. 207-208, nr. 61. DE SAINT-GENOIS, *Ibidem*, nr. 888.

⁴ LIMB-STIR, *Codex*, P; 199-200, nr. 58. VERBRUGGEN, J., *De Slag der Gulden Sporen*, Antwerpen, 1952, p. 217.

⁵ DE SAINT-GENOIS, *Ibidem*, nr. 912.

⁶ *Ibid.* nr. 969 en nr. 970. R. v. Béthune had de heerlijkheden Béthune en Dendermonde geërfd van zijn moeder.

⁷ GAILLARD, V., *Inventaire analytique des chartes des Comtes de Flandre*, Gent 1857, nr. 397.

een lijfrente van 60 pond, te heffen op de tol van Rupelmonde en op het kanaal ('*conduit*') van Aalst, telkens te heffen op Driekoningendag. De bruidegom moet zonder verwijl zijn verloofde als erfgename aanduiden en in het geval ze kinderen hebben zal dezelfde rente op hen overgaan, zoniet komt ze opnieuw toe aan de graaf. Robrecht van Béthune bevestigt bij akte deze schenking.⁸ Willem heeft hiermee een vast inkomen dat hem en zijn familie ook sterker bindt aan de graaf. Het wordt geheven op een tol waar de Rupel in de Schelde mondt, nog juist gelegen in het toenmalige Kroon-Vlaanderen (leengoed van de Franse koning; de Schelde was rijksgrens met het Heilig Roomse Duitse Rijk).

Op 1 januari 1300 valt Karel van Valois, broer van de Franse koning Filips de Schone, met zijn leger Vlaanderen binnen. Het is een krijgstoct die pas zal eindigen met de capitulatie van Damme in mei 1300. Hiermee begint voor het graafschap het begin van de Franse overheersing tot juli 1302. Of Willem van Nevele aan deze krijgsverrichtingen heeft deelgenomen betwijfelen we. Hij zou dan immers op de lijst vermeld staan van de Vlaamse ridders die Damme helpen verdedigen. Zijn oudere broer Wouter van Nevele is wél aanwezig. We zouden eerder geneigd zijn te veronderstellen dat hij in die tijd belast is met een administratieve opdracht, daar we hem in mei de uitgaven zien goedkeuren die de baljuw van Gent deed voor de krijgslieden. Daarenboven verklaart Willem dat hij de baljuw toelaat deze onkosten te vermelden op zijn eerste rekening.⁹

Na de capitulatie van Damme en nadat zijn Engelse bondgenoot hem heeft verlaten, moet graaf Gwijde van Dampierre zich aan de wil van zijn leenheer, de Franse koning, onderwerpen. Graaf Gwijde begeeft zich met zijn oudste zonen en vele tientallen Vlaamse ridders naar Parijs. De ridders worden in verschillende Franse gevangenschappen ondergebracht. Onder hen

⁸ *Trésor de Flandre*, série I, nr. 2024, Algemeen Rijksarchief Brussel (A.R.A.). Gepubliceerd in Limburg-Stirum, *Les Bouteillers héréditaires de Flandre, Preuves*, Brugge, s.d. nr. 81.

F. DE POTTER vergist zich waar hij dit huwelijk laat plaatsgrijpen in 1313 (*Geschiedenis Gemeente Oost-Vlaanderen*, Reeks I, deel 5, p. 18-19).

⁹ LIMB-STIR, *Codex*, p. 293.

bevinden zich Willem van Nevele, zijn oudere broer Wouter, en de reeds genoemde verwanten Willem van Mortagne en Jan van Rode.¹⁰

Een duidelijk bewijs van zijn aanwezigheid te Parijs is de schenking in juni 1300 van 60 pond (dezelfde som als in 1299) die Robrecht van Béthune hem daar toekent op zijn gronden in het land van Dendermonde en dit terwijl ze beiden, Robrecht en Willem, gevangen zijn! Nu zijn het gronden gelegen te Uitbergen tussen het grafelijk slot van Laarne en Dendermonde, langs de Schelde, op de weg Gent-Dendermonde. Willem moet zich verbinden een stuk grond van dezelfde waarde te kopen in het gebied van Waasten (Warneton) aan de Leie, ten westen van de as Rijsel-Kortrijk, zoniet moet hij 700 ponden-Vlaams aan de graaf betalen. Stellen zich borg voor de uitvoering van deze overeenkomst: Willem van Mortagne en Wouter van Nevele, respectievelijk neef en broer. Alle aanwezigen hangen hun zegel aan het stuk, wat bewijst dat ze de matrijzen hiervan in gevangenschap meenamen.¹¹ Sofie de Beaufort was reeds vrouwe van Grammene, Schiervelde en Uitbergen (waar een kasteel en een Romaanse kerk stonden). Dit legt misschien uit waarom juist te Uitbergen grond wordt geschonken. Waasten was een heerlijkheid van de moeder van Robrecht van Béthune en door hem geërfd in 1263. Het is geweten dat in de kerk van Waasten zich het graf bevindt van Robrecht van Kassel, jongere zoon van Robrecht van Béthune.

Willem van Nevele was waarschijnlijk opgesloten in het kasteel van Falaise in Normandië, waar de behandeling van de gevangenen heel wat te wensen overliet. Wouter van Nevele was zéker te Falaise.¹²

We weten niet met zekerheid of Willem reeds vrijgekomen was zodat hij kon deelnemen aan de Slag der Gulden Sporen, die het graafschap Vlaanderen bevrijdde van de Franse bezetting. Hij wordt niet vermeld als

¹⁰ KERVIJN DE LETTENHOVE, J., *Histoire de Flandre*, Brussel, 1847-50, t. II, 1, 78.

¹¹ *Trésor de Flandre*, I, nr. 694 (A.R.A.).

¹² GACHET, E., *Liste des prisonniers qui accompagnèrent le comte Gui de Flandre lors de sa captivité en France*. Bull. Comm. Roy. d'Hist., t. XVI, 1850, p. 7.

deelnemer.¹³ De auteur oppert dat - na de slag - het Vlaamse leger versterkt werd, misschien ook met Willem en onderhorigen, omdat Willem zo laat wordt vermeld in de Brugse stadsrekeningen. Maar zéker is dat hij voor Allerheiligen 1303 te Brugge aanwezig is in het Vlaams leger. Brugge vergoedt hem dan voor gedane kosten *au service dou pays*.¹⁴

In de volgende jaren kunnen we Willem van Nevele goed volgen.

In augustus 1304 eindigt de slag bij de Pevelenberg (Mons-en-Pévèle) onbeslist maar wordt door de Franse koning gezien als een Franse overwinning op het graafschap Vlaanderen. Onderhandelingen worden aangeknoopt voor een wapenstilstand tot 7 januari 1305, verlengd tot 22 mei 1306. Tussen augustus en 30 november 1304 krijgt van Vlaamse zijde Willem van Nevele de zeer delicate taak om samen met de Franse gevolmachtigde Boudewijn van Lens (Artesië), heer van Longwez, als scheidsrechter in het Vlaamse graafschap op te treden, waar het nodig is. Dergelijke gelegenheden liggen natuurlijk voor de hand in die tijd van grote en kleine conflicten. Zo is het geval bekend in Damme waar de erfgenamen Speye en Le Cosere, die in 1300 Damme in Franse handen hadden gegeven, zich beklagen over de wijze waarop zij door de bevolking en de magistraten worden bejegend. Zij eisen schadevergoeding voor de in beslag genomen huizen en goederen.¹⁵

Willem Van Nevele bevindt zich op 12 maart 1305 in Damme en op 15 maart in Kortrijk met de *consilarii* of grafelijke raadgevers Geeraard de Moor, Jan van Menen jr, Willem van Mortagne en Hendrik van Vlaanderen (derde en jongste zoon uit het tweede huwelijk van Gwijde van Dampierre; hij verbleef in het graafschap Namen van 1300 tot 1302). Zij maken deel

¹³ DELFOS, L., *Het Avontuur van de Liebaards*, Tielt, Lannoo, 1952, p. 333, nr. 157.

¹⁴ COLENS, A., *Le compte communal de Bruges en 1302-1303*, in *Ann. de la Société d'Emul. de Bruges*, t. XXXV, 1885, p. 143-144.
GILLIODTS-VAN SEVEREN, L., *Inventaire des Archives de la ville de Bruges*, Brugge, 1871-78, t. I, p. 185.

¹⁵ LIMB-STIR, *Codex*, t. I, p. 329.

FUNCK-BRENTANO, F., *Philippe le Bel en Flandre*, Parijs, 1897, p. 480-481.

uit van de delegatie die, op verzoek van Frankrijk, moet rondreizen - samen met twee Franse afgevaardigden - om in hun handen de eed te bekomen van de adel en de steden. Deze laatsten moeten zweren dat zij het nog door de graaf te ondertekenen verdrag van Athis-sur-Orge (1305) zullen navolgen. Deze tocht verloopt tussen 11 en 21 maart 1305 doorheen verschillende steden van Vlaanderen. Op 15 maart is het gezelschap in Kortrijk, zoals hoger gezegd, waar in de parochiale kerk een plechtigheid plaatsgrijpt. Daar legt de adel van de kasselrij Kortrijk, Waasten en Oudenaarde de bewuste eed af. Onder hen ook Willem van Nevele.¹⁶ We verwachten niet zomaar dat hij hier de eed aflegt, daar Nevele in de kasselrij Gent ligt. We kunnen vermoeden dat hij als commissielid, aanwezig in Kortrijk, de eed aflegt ofwel dat zijn oudere broer Wouter, burggraaf van Kortrijk, het familiegoed in Nevele bezit en Willem de eed zweert als heer van andere bezittingen in Kortrijk of van het nieuw verworven goed in Waasten. Willem wordt enigszins expliciet in de groep edelen van de kasselrij Kortrijk vermeld. Overigens weten we niet wat de adel ertoe aanzette deze vergaderingen bij te wonen, of het uit eigen beweging was, of opgelegd door leenplicht, of nog op verzoek van de graaf, of uit verlangen naar vrede. Zowat 120 Vlaamse edellieden kwamen in de onderscheiden steden de eed afleggen. Dit is een gering aantal wanneer we dit vergelijken met het totale aantal ridders en schildknappen in Vlaanderen.

Een week ervoor, op 7 maart 1305, was graaf Gwijde van Dampierre, 75 jaar oud, in gevangenschap in het kasteel van Compiègne overleden. Zijn oudste zoon, Robrecht van Béthune, wordt pas in juni 1305 uit het kasteel van Chinon vrijgelaten. Hij ondertekent het verdrag van Athis-sur-Orge. Vanaf juli 1305 regeert hij als zelfstandige nieuwe graaf van Vlaanderen.

Op het einde van 1305 verzoekt de graaf Willem van Nevele 60 pond te gaan overhandigen aan de oud-baljuw van Aalst, Hugo van Bust, die deze verkeerdelijk in zijn ontvangstrekening (= *renenghe*) had vermeld.¹⁷ Dezelfde som van 60 pond duikt hier opnieuw op die Willem sinds 1299

¹⁶ FUNCK-BRENTANO, F., *Documents relatifs aux formes diplomatiques*, in: *Revue d'histoire diplomatique*, XI, 1897, p. 248.

¹⁷ Rekenkamer, nr. 854, A.R.A. Brussel, Baljuwsrekening G. du Liebaer.

als lijfrente mag ontvangen op een kanaal ('*conduit*') in Aalst, een interessant bewijs van de nauwkeurigheid waarmee de financiës worden geleid.

Er zijn, behalve de moeilijkheden tussen Frankrijk en Vlaanderen, ook problemen tussen Henegouwen en Vlaanderen. Willem van Nevele wordt belast met de taak aanwezig te zijn op de 'parlementen' die georganiseerd worden om aanslepende geschillen tussen de graafschappen te regelen. Dus opnieuw wordt hij belast met een scheidsrechterlijke opdracht.

Zo begeeft hij zich tussen 29 september 1305 en januari 1306 achtereenvolgens naar Roeulx met '*maître*' (magister/klerk) Geeraard Ferlin, naar Lessines (Lessen) en Papegem (Papignies). We weten dat hij over Geraardsbergen naar Lessines trekt. Zijn gemaakte onkosten worden door graaf Robrecht betaald. Men was hem overigens moeten nareizen om hem te melden dat hij in Lessines werd verwacht, want een bode gaat naar Geraardsbergen, Deinze en Gent, dan naar Dendermonde "*pour lui nonchier (annoncer) kil veniest à le journée à Lessines pour rencontrer chiaus de Haynau*". Verscheidene personen vergezellen Willem naar Lessines.

Hij komt ook in Geraardsbergen als het parlement, op de zondag na Driekoningen, te Papegem (tussen Leuven en Ath) zetelt; hij zendt Jan le Lermier, een priester van Geraardsbergen, vergezeld van twee knechten, met een brief naar Ath om te zien of de baljuw van Aalst, Gillion du Lielaer (een Leliaard of Fransman?), er hem niet tegemoet was gekomen.¹⁸

In april 1306 belast graaf Robrecht Geeraard de Ferlin met de opdracht om Willem van Nevele 400 pond Vlaams uit te betalen; de klerk moet zich maar inspannen om die som te vinden alsof het 'om de graaf zelf gaat'.¹⁹ Willem heeft de kwitantiebrieven van het Land van Waas (april-augustus 1306) in zijn bezit, betreffende de betalingen gedaan door de algemene ont-

¹⁸ Ibid. Lessen werd in de as gelegd door de Vlaamse troepen o.l.v. Jan en Gwij van Namen, halfbroers van Robr. v. Béth (1303). Lessen had al in 1235 de soevereiniteit van de Vlaamse graaf erkend, maar hoorde bij het graafschap Henegouwen. In 1335 kocht de graaf van Henegouwen - na de dood van Willem van Mortagne (cf. supra) x Isabella van Oudenaarde, vrouwe v. Lessen, - de kastelen en goederen van Lessen op (DE SEYN, E., *Wdb. Belg. Gemeenten*).

¹⁹ GAILLARD, *Chartes*, nr. 785.

vanger Thomas Fin.²⁰ Op last van de graaf en Fin worden aan Willem 20 pond uitbetaald door Michiel Gesogne, de interim-onderbaljuw van Brugge (mei-september 1306).²¹

In 1307 moet Willem op een of andere wijze per brief een schuld van 200 deniers 'd'or dur' aan de stad Ieper erkend hebben. Deze schuldvordering blijft lang aanslepen, aangezien de Ieperse stadsrekeningen ze nog vermelden in 1322, zestien jaar later.²²

Intussen sleept de uitvoering van het Verdrag van Athis-sur-Orge aan en wordt in mei 1307 een nieuwe bijeenkomst voorzien tussen de koning van Frankrijk en graaf Robrecht te Poitiers, soms de tijdelijke verblijfplaats van de koning. Aan alle Vlaamse steden wordt gevraagd bedden te storten om de reis van de graaf te helpen betalen. In het Land van Waas en de Vier Ambachten is het Willem die de 500 pond gaat ophalen à rato van 9 deniers per bunder leengrond in het Waasland en 1 d. per pond cijns in de Vier Ambachten. Hierover bestaat een aparte rekening die ook uitgaven vermeldt, o.a. wat de graaf te Kortrijk verbruikt, hetzij meer dan 106 pond. Daarover levert Colars de Marchiennes de bewijsstukken aan Willem van Nevele.²³

Tijdens deze bijeenkomst te Poitiers worden nieuwe overeenkomsten in het vooruitzicht gesteld en eens te meer gaan twee Franse gevolmachtigden in Vlaanderen van stad tot stad om de goedkeuring van steden en adel uit te lokken. De reis duurt van 11 juli tot 25 juli 1307. We weten dat Willem van Nevele op 11 juli (5 jaar na de Guldensporenslag) te Ieper en op 15 juli te Damme aanwezig is, evenals de graaf, terwijl geen van beiden vernoemd wordt te Aardenburg (24 juli), noch te Veurne (26 juli); betreffende andere steden ontbreken gegevens.²⁴

²⁰ LIMB-STIR, *Codex*, t. II, p. 121, nr. 244.

²¹ Rekenkamer, nr. 1354. Baljuwsrekening G. du Liebaer.

²² DESMAREZ, G. & DE SAGHER, E., *Comptes de la ville d'Ypres 1267-1329*, Brussel 1909-13, C.R.H., t. II, p. 269.

²³ Rekenkamer, nr. 1683, Rekening van Willem van Nevele, 28 mei 1307.

²⁴ LIMB-STIR, *Codex*, t. II, p. 8-11 (Damme) en p. 38-41 nr. 208, 209. FUNCK-BRENTANO in *Phil. le Bel* verbeterde datum vr Damme als 15 juli 1307.

DIEGERICK, I., *Inventaire analytique... des chartes... ville d'Ypres*, Brugge, 1853-68, p. 204.

Al sinds 1303 was Van Nevele belast om - samen met Boudewijn van Lens - te bemiddelen in geschillen die ontstaan uit de verhouding Frankrijk-Vlaanderen. Zij regelen in 1308 een geschil van twee schildknappen, beschuldigd van moord in oorlogstijd en bedreven in troebele omstandigheden.²⁵ Ook in dat jaar onderzoeken zij de kwestie over de aangeslagen goederen van een koningsgezinde.²⁶ Maar Willem weigert nog langer met de Franse commissaris op te treden in zaken die reeds bij voorbaat beslecht zijn; het gevolg hiervan is dat de Franse koning de graaf de opdracht geeft om Van Nevele af te zetten, terwijl de koning zelf twee nieuwe mannen zendt om de hangende zaken zonder verwijl af te werken.²⁷ We kennen de reactie niet van de graaf en de gevolgen voor Willem, maar we mogen aannemen dat hij *persona non grata* is geworden voor de Franse koning. We vinden hem alleszins niet meer terug voor deze opdracht in de volgende jaren.

De stad Ieper zendt in maart 1308 een bode, meester Jan Bourlike, naar Willem en de bode is daarvoor een dag onderweg.²⁸

Uit de Kortrijkse baljuwsrekeningen van 1308 vernemen we dat de heer van Leeuwergem Willem een leen verkoopt te Tielt, (al niet zo ver meer van Nevele) en waarop hij 15 pond moet betalen als tiendepenning ten gunste van de graaf.²⁹ Dat Willem de meest uiteenlopende opdrachten krijgt, blijkt uit de baljuwsrekeningen van het Land van Waas die ridder Hendrik van Lede, indiende voor de periode mei-oktober 1308, en waarin te lezen staat dat Willem hem de opdracht geeft 27 pond 3 s terug te geven aan drie inwoners, want deze som was hen wederrechtelijk afgenomen door de

²⁵ LIMB-STIR, *Codex*, t. II, p. 51, nr. 216. Guillelmo de Nivella = Willem. Boudewijn van Lens, heer van Longwez, Frans gevolmachtigde, die reeds in november 1304 (na slag Pevelenberg) met Van Nevele in Parijs besprekingen hield.

²⁶ WYFFELS, C., *De oudste rekeningen van de stad Aardenburg. Supplement*, Gent, 1958, p. 502.

²⁷ *Ibid.*, p. 96 nr. 237.

²⁸ DESMAREZ & DE SAGHER, *ibid.*, p. 252, r. 3.

²⁹ Rekenkamer, nr. 1053. Baljuwsrekening Jean de le Douve, Kortrijk, ingeleverd op 2 mei 1308.

MONIER, *Instit. financ.*, p. 20: de 10de penning, geheven bij verkoop van lenen, maakte deel uit van de grafelijke inkomsten.

vroegere baljuw van het Waasland.³⁰ Wellicht moet Willem, in dienst van de graaf, de rekeningen controleren van diens vertegenwoordigers, wat zou wijzen op vertrouwen, competentie en specialisatie.

Ook in 1308 is Willem getuige met zegel van de verkoop van grond door 'consiliarius' Geraard de Moor aan een burger van Gent. Hier treedt Willem op als 'homme du comte'³¹. Willem moet ook de som van 40 pond ontvangen vanwege de baljuw van Gent in opdracht van de algemene ontvanger Thomas Fini.³²

We hebben reeds vroeger bewijzen geciteerd van belangrijke sommen die Willem op grafelijke inkomsten werden uitbetaald, en dit zal ook latere jaren nog gebeuren. Wanneer we hierbij denken aan de leningen die hij herhaaldelijk aangaat, dan is het niet uitgesloten dat Willem op grote voet leeft en als vertrouweling van de graaf nu en dan gunsten verkrijgt.

In de rekeningen van Barthélémy Fini, broer van de ontvanger van Vlaanderen, die ingeleverd worden in 1308, zien we dat Willem 300 pond ontvangt "*pour le garde du castel de Courtrai*", alleszins een aanzienlijke som. Dit kasteel werd na het verdrag van Athis-sur-Orge in opdracht van de Franse koning vernield.³³

Nog steeds vernoemt men Willem in de schattingen van het Land van Dendermonde, in verband met zijn gronden in Uitbergen die 40 pond per jaar opbrengen. Hier is er ook melding van Robrecht van Nevele. Het zijn schenkingen van de graaf onder de vorm van behoud van de opbrengsten, hoewel er toch van een aftrek van de gegeven som sprake is, omdat Willem 244 hoenderen houdt in Uitbergen.³⁴

Omdat de graaf zich in 1309 naar Parijs begeeft om verzachting van de vredesvoorwaarden te bekomen, stelt hij een driemanschap aan om het graaf-

³⁰ Rekenkamer, nr. 1360. Baljuwsrekening Henri de Lede, mei-oktober 1308.

³¹ Archives du Nord (Rijsel), Serie B, nr. 1568, nr. 191.

³² VUYLSTEKE, J., *Gentsche Stads- en Baljuwsrekeningen 1280-1315*, Gent, 1906.

³³ LIMB-STIR, *Codex*, t. II, p. 123.

³⁴ *Trésor de Flandre*, série I, nr. 695. Prises de la terre de Tenremonde.

schap Vlaanderen te beheren. Daarin zitten Willem van Nevele, Filips van Maldegem (ook een 'consiliarius') en Gilles de Clercq.³⁵ We weten dat Willem tijdens zijn gouverneurschap het bezoek krijgt van Coppin Kempen, een bode uit Brugge (25 april 1309).³⁶

In de Brugse stadsrekeningen kunnen we lezen dat Willem in 1309 "*doe hi was in sgraven stede*" van de stad 500 pond in leen ontving "*up sine letren*"³⁷ (a).

Dezelfde bron vermeldt een som van 1593 pond 15 sol. voor de tocht naar Parijs van Robrecht (van Nevers), zoon van de graaf; naar die stad reizen ook Brugse magistraten (21 mei 1309).

Als gevolg van de Parijse besprekingen komt een nieuw vergelijk tot stand, (nl. Waals-Vlaanderen bijna zeker naar Frankrijk en soepele financiële regeling) waarna, zoals gebruikelijk, een Franse gezant, Guillaume de Plaisians, naar Vlaanderen afreist om er bewijzen van goedkeuring te verzamelen. Op 8 juni is Willem aanwezig op de vergadering te Gent; op 11 juli is de Franse gezant te Ieper, en het is daar dat hij in het huis van Michiel van den Put, de persoonlijke toetreding krijgt van de leden van de

³⁵ d'OUDEGERST, P., *Annales de Flandre*, Gent, 1789, p. 93.

Het verdrag van Athis-sur-Orge erkende de zelfstandigheid van het graafschap Vlaanderen, maar legde zware boeten op aan Vlaanderen, het slopen van wallen van steden en het in pand geven van Waals-Vlaanderen (kasselrijen Rijsel, Dowaaï, Orchies) aan de Franse koning als waarborg voor het naleven door de Vlamingen van de vredesbepalingen. De vrede was gesloten buiten de steden om, die sinds 1302 deelname hadden gekregen in het bestuur. Teneinde de vereiste betalingen te kunnen doen, had de Italiaanse financier Thomas Fini in Vlaanderen een kadaster opgemaakt (1307), zodat hij - als algemeen ontvanger van 'het koningsgeld' voor de Franse koning - zicht had op alle inkomsten van het graafschap. Dit was toen op het continent bijzonder modern.

³⁶ Rekenkamer nr. 271. Redeninge (= boek van inkomsten/uitgaven) 1309, A.R.A. Brussel.

³⁷ Brugse Stadsrekeningen, a°1309, f°16, Stadsarchief Brugge.

(a) op zijn schriftelijk bewijs toen hij verbleef in de grafelijke stad (of in de plaats van de graaf)

(b) als hulp ten behoeve van zijn (= graaf) reis naar Parijs waarheen onze lieden reizen op Pinksterwoensdag.

grafelijke raad met Willem van Nevele en nog zeven ridders, één priester en drie burgers als magisters. Een dag later hecht de graaf zijn goedkeuring aan wat overeengekomen werd door zijn raad.³⁸

Op deze wijze hebben we zekerheid dat onze hoofdfiguur deel uitmaakte van een vaste kern van grafelijke medewerkers en zien we ook het ontstaan van een grafelijke, rondreizende raad. Willem, als eerste vermeld, was stellig de voorzitter. Van Nevele is herhaaldelijk betrokken bij financiële verrichtingen. Dit zal eens te meer blijken uit een post in de renterekeningen van de moeren van Watervliet en Groede, luidens dewelke hem 100 pond worden terugbetaald die hijzelf aan de heer van Gistel had gegeven in afkorting van wat men aan deze laatste schuldig was voor de juwelen van “madame de Flandre” (tweede huwelijk in 1271 met Yolande van Nevers, van wie vijf kinderen), een transactie van 1309 waarover we niets naders kennen. In dezelfde rekeningen staat nog dat men hem 66 pond 14 s 8 d terugbetaalde die hij had doen geven aan de knecht van de heer van Pietersem. Aangezien de twee andere gouverneurs hier niet bij naam worden vernoemd, staan deze feiten ongetwijfeld onafhankelijk van dit ambt.³⁹

In augustus 1309 stelt Willem van Nevele zich borg, samen met Robrecht van Nevers (zoon van de graaf), en twee ‘*consilarii*’, voor een som die graaf Robrecht van Béthune schuldig is aan Alaard van Buren.⁴⁰

Voor het jaar 1310 weten we alleen dat de Brugse en Ieperse magistraten met hem contact zochten.⁴¹

In 1311 belast de graaf hem met een belangrijke opdracht: de verstandhouding met Engeland gaaf te houden en dit vooral naar aanleiding van de talrijke klachten die aan beide zijden binnen kwamen nopens roverijen die zowel door Vlamingen als door Engelsen op zee werden gepleegd. Willem

³⁸ LIMB-STIR, *Codex*, t. I, p. 48, nr. 9 (Gent, 8 juni); p. 62, nr. 13 en II, p. 190, nr. 278.

FUNCK-BRENTANO, *ibidem*, vergeet Willem van Nevele te vermelden p. 556.

³⁹ Rekenkamer, nr. 271, *ibidem*.

⁴⁰ Ronds de St.Genois, *ibidem*, nr. 1202.

⁴¹ DESMAREZ & DE SAGHER, *ibidem*, p. 310, r. 23 (7 febr. 1310).

van Nevele zal de klachten van de slachtoffers optekenen; dit onderzoek dat aanvangt in oktober 1311⁴², is de inleiding tot de onderhandelingen die op 23 november 1311 te Westminster plaatsgrijpen tussen de afgevaardigden van de koning van Engeland en de Vlaamse afgevaardigden, Willem van Nevele en Jan van Fiennes. Het komt tot een overeenkomst die tot gevolg heeft dat graaf Robrecht van Béthune op 14 februari 1312 aan vier ridders, “*chevaliers de non conseil*”, waaronder Willem, volmacht verleent om te Brugge een zitting te beleggen waar de Engelsen hun klachten tegen de Vlamingen kunnen naar voren brengen om de vier raadsleden toe te laten een oordeel te vellen.⁴³ In de akte van volmacht wordt Willem voor de eerste maal vernoemd als “*sire d’Utberges*”, heer van Uitbergen, waar hem immers in 1300 vanuit Parijs reeds grond was toegewezen door Graaf Gwijde van Dampierre en waarvan zijn echtgenote reeds “*vrouwe*” was voor hun huwelijk.

In 1311 treedt hij op als bemiddelaar te Aardenburg (Zeeuws-Vlaanderen), waar een geschil was gerezen tussen de schepenen en inwoners die weigerden de “koningsgelden” te betalen en verantwoording der stadsrekeningen eisten. Er heerst overigens in het graafschap een grimmige sfeer vanwege de zwaar belaste kooplui en ambachten omwille van de betalingen aan de Franse koning. Hierbij werkt Willem hand in hand met ‘s graven oudste zoon en latere opvolger, Lodewijk van Nevers.⁴⁴

In een akte van 19 april 1312 heet Willem opnieuw “heer van Utberge”.⁴⁵ Op 14 april 1313 is Willem onder de getuigen bij het voorlezen van het manifest dat Lodewijk van Nevers, voornoemde zoon van de graaf, richt tegen de koning van Frankrijk, Filips de Schone (†29 november 1314).⁴⁶ Immers, als gevolg van de bepalingen van de vrede van Athis-sur-Orge (1305) moeten de kasselrijen Rijsel, Dowaaï en Béthune (stamgebied van

⁴² LIMB-STIR-, *Codex*, t. II, p. 204, nr. 284.

⁴³ Fonds de St.Genois, *ibidem*, p. 1247. Gepubl. in VARENBERGH, E., *Hist. des Relat. diplomat. entre le comte de Flandres et l’Angleterre*, 1874, p. 431-39.

⁴⁴ LIMB-STIR, *Codex*, t. II, p. 202; WIJFFELS, *ibidem*.

⁴⁵ Fonds de St.Genois, nr. 1244 H. VAN WERVEKE, *Lodewijk van Nevers*, p. 17.

⁴⁶ LIMB-STIR, *Codex*, t. II, p. 226.

de graaf) aan Frankrijk overgemaakt worden, tien jaar na de Slag der Gulden Sporen, als de geëiste betalingen niet waren voldaan. Die hoge betalingen zijn onmogelijk gebleken en de voornoemde kasselrijen worden definitief Frans: Waals-Vlaanderen gaat hiermee verloren voor het graafschap Vlaanderen. In 1314 moet Willem als Vlaams gevolmachtigde trachten tot een vergelijk te komen in verband met de precieze afbakening van deze grondgebieden.⁴⁷ In 1315 was blijkbaar besloten dat Willem voortaan een rente zou toegewezen krijgen op de inkomsten van de Vier Ambachten en de Ambachten van Gent en Brugge, maar op de dag van de indiening der rekeningen wordt besloten hem die som pas het volgend jaar uit te betalen en dit voor vier jaar (1316-1320), samen met nog andere zaken waaronder een som van 241 pond 5 d. In 1316 en 1317 ontvangt hij inderdaad deze aanzienlijke som. Het geldt hier een pachtrente die hem toegestaan is te Knesselare en "Sceurrevelde".⁴⁸

Nog in 1316 betaalt hijzelf 28 pond, zijnde 7 pond over vier jaar, aan de renten van de moeren van Aardenburg, Watervliet en Groede, voor een aankoop tegenover de graaf.⁴⁹

In 1321 betaalt hij 7 pond voor de pachtrente in verband met Knesselare, terwijl in hetzelfde document nog voorkomt "*compte de la cense de le maierie de Knesselare si le tient, li hoirs, messires Willes de Nevielle à hiretage*". De woorden "*li hoirs*" (de erfgenamen) werden er achteraf door een andere hand aan toegevoegd.⁵⁰

Vermoedelijk is Willem van Nevele in dit jaar overleden, want wij vinden hem in de latere bronnen niet meer terug.

In een Ieperse rekening van 1322 is er sprake van de hogergenoemde schuldvereffening door zijn zoon Willem jr., die we hier voor de eerste

⁴⁷ *Ibidem*, 247.

⁴⁸ Rekenkamer, nr. 247, Redeninge 1316-14. Queneselare et 'Sceurrevelde' = heerlijkheid o.m. te Bellem en Lotenhulle. Rekening ingediend door Nicoles de Nanthies (1315). Opvallend vele vreemde namen bij de ambtenaren bezig met financiën.

⁴⁹ Rekenkamer, nr. 247, Redeninge 1316 Aardenburg, Watervliet. Door Nicolas de Marchiennes.

⁵⁰ Rekenkamer, nr. 277. Redeninghe 1321, dorso.

maal vermeld zien. Het gaat om 20 pond Vlaams groot, ter waarde van 240 pond.⁵¹

Zijn vrouw, Sofie de Beaufort, overlijdt op 13 februari 1331. Ze wordt begraven in de kerk der Minderbroeders te Gent, zoals blijkt uit het graf-schrift dat Gramaye meedeelt, benevens dit van hun zoon Guido (Gwijde) die in 1329 overlijdt.

De andere hoofdrolspeler, graaf Robrecht van Béthune overlijdt in 1322, 73 jaar oud. Op Willem van Nevele kunnen we geen leeftijd plaatsen. We kunnen enkel gissen door huwelijktijd en meerderjarigheid van zijn zoon, die handelingen doet als erfgenaam, dat Willem een twintigtal jaren jonger was dan zijn graaf.

Zegels van Willem van Nevele

Het wapen, van zilver met een kruisbalk van keel, is het wapen der Mortagnes. Men vindt het reeds op het ruiterszegel van Willems grootvader, Everard Radolf (1275) die een Mortagne was, blijkens de *Inventaire des Sceaux* door Demay.

Willem van Nevele voert ditzelfde wapen, echter gebroken met een barensteel met vijf hangers, misschien een eigen brisure, als jongere zoon, want noch zijn broer Wouter, noch zijn zoon Willem voeren ze. Van de vader van Willem sr en Wouter kennen we geen zegel.

Van ridder Willem van Nevele zijn er verscheidene zegels bewaard gebleven, waarvan ook een paar afgietsels in het zegelkabinet te Brussel berusten. Het oudst gekende dateert van 1296; het vertoont de kruisbalk met barensteel met vijf hangers en het randschrift luidt: + S'WILLAME DE NIVELE CHEVALIER.

⁵¹ DESMAREZ & DE SAGHER, *ibidem*, t. II, p. 269. 'Item rechut de Willaume de Nivele, dont messire Willaumes, son père, fu obligie envers la ville par lettres, 20lb, valent 240lb'. Ieper heeft eindelijk het geld terug. GRAMAYE, *ibidem*, p. 80.

Zegel van Willem van Nevele (1309)

Een ander dateert van 1307; het is 27 mm in doorsnede en draagt een kruis, beladen met een barensteel met vier hangers; het randschrift ervan luidt: +... VM WILLI DE NIVELLA MILITIS. Een derde dateert van 1309 en voert een kruis met barensteel met vijf hangers; het randschrift luidt: + SECRETUM WILLI DE NIVELLA MILLITIS. Een vierde, tenslotte, werd door Willaumes de Niviele, sires d'Utberghe, in 1312 in Rijsel aan een stuk gehangen; het voert opnieuw een kruis en een barensteel met 5 hangers, terwijl van het randschrift nog te lezen valt: + S'... ME DE NIVE... CHEVALIER.

Een klein stukje zegel, met een fragment van het kruis en van het randschrift ... DE NIVE ... (diameter ca 50 mm) is nog gehecht aan het stuk waarbij Robrecht van Béthune hem te Parijs in 1300 een grond van 60 pond schonk.

De zegels liggen in het Zegelkabinet, Brussel, nrs. 18.984 en 19.050; ook de Raadt, *Sceaux armoriés*, deel 3, vermeldt ze.

Besluit

Met de beperkingen die de archiefbronnen ons opleggen, kunnen we toch besluiten dat Willem van Nevele een aanzienlijke rol heeft gespeeld gedurende een kwarteeuw in dienst van zijn graaf van Vlaanderen, die hij trouw blijft. Zijn bestendige aanwezigheid helpt mede aan het ontstaansproces van een grafelijke raad. We zien hem optreden als scheidsrechter in binnen- en buitenland en in financiële regelingen waarbij hij niet uit het oog verliest zijn eigen inkomen te verzekeren en grond te verwerven.

Deze tekst is een onderdeel gehaald uit een decennia oude licentiaatsverhandeling met als opdracht de biografie van de Raadsheren van graaf Robrecht van Béthune op te zoeken en die bijna onveranderd aangeboden werd aan de Heemkundige Kring "Het Land van Nevele".

H. VERMOUT-VERSTRAETE, Laken

DE FLANDRIENS VAN 'T VTI

*Fietsen om ter eerst,
twee - of viermaal daags,
van thuis naar 't VTI
en terug.*

*Vechten op twee wielen
tegen de afstand,
tegen koude, wind en regen,
tegen echte en ingebeelde tegenstrevers,
vechten, vooral tegen zichzelf.*

*Ondertussen studeren,
eigenzinnig,
en dromen
van roem en rijkdom,
later,
als Flandrien...*

Arnold Strobbe

Inleiding

Het VTI is een onderwijsinstelling voor technisch onderwijs in Deinze. De leerlingen die er lessen volgen, doen dat om later het beroep van technicus uit te oefenen: houtbewerker, metselaar, elektricien of mecanicien. De beteren, die de afdeling industriële wetenschappen volgen, bereiden zich voor op verdere studies in een of andere technische richting.

Na hun studies oefenen veel oud-leerlingen echter heel dikwijls beroepen uit die erg verschillen van de opleiding die ze op school hebben gevolgd. Profwielrenners zijn daarvan een voorbeeld. Zij leerden hun beroep niet op school maar op weg van huis naar school en van school naar huis.

De groep wielrenners-oud-leerlingen die het als renner "maakten", is uiteraard niet zo talrijk. De meesten bleven haperen in een of andere jeugdcategory. Het bijbels gezegde "Velen zijn geroepen maar weinigen uitverkooren" geldt zeker voor wielrenners.

Toch heeft het VTI-Deinze - toeval of niet - enkele oud-leerling-wielrenners gehad, die het in hun carrière tot wereldkampioen en/of Belgisch kampioen gebracht hebben. Veel talrijker is echter de groep van oud-leerlingen die kampioenen- in-spe gebleven zijn. Zij zijn een tijd lang met veel of weinig succes wielrenner geweest. Op hun eigen, unieke manier hebben zij als leerling of oud-leerling van de school gestalte gegeven aan het beeld van “de Flandrien” zoals ons dat voor ogen zweeft.

Flandriens zijn Vlaamse wielrenners die verbeten vechten voor de overwinning, tegen hun tegenstrevers, tegen de natuurelementen en vooral tegen de opgever-in-zichzelf. Flandriens zijn wielrenners die dank zij hun doorzettingsvermogen een voorbeeld voor hun omgeving zijn. Zij bijten door waar anderen opgeven. Zij staan symbool voor de nooit aflatende Vlaamse wilskracht die uiteindelijk vroeg of laat zegeviert. Het eenzame gevecht van een Vlaams renner tegen de overmacht van het peloton lijkt op de strijd die het kleine Vlaamse volk in de loop van zijn geschiedenis tegen allerlei machtige bezettingslegers heeft gevoerd. Vandaar de naam “Flandrien”.

Iedere oud-leerling of leerling-renner die zich ooit in wielervedstrijden geweed heeft voor wat hij waard was of is, verdient in onze ogen de naam van “Flandrien van ‘t VTI”. Iets van de weerglans van hun karakter, van hun successen en tegenslagen straalt onwillekeurig af op de school. Zowel directie, leerkrachten als leerlingen zijn fier wanneer een medeleerling of oud-leerling grootse sportieve prestaties levert, wanneer hij karaktersterkte toont bij tegenslag. De school is de band die hen met “hun” renner verbindt. Omwille van die gemeenschappelijke band, supporteren ze, steunen ze, leven ze met hun medeleerling-renner mee. De schoolgemeenschap steunt spontaan haar renners. Op hun beurt voelen de leerling- of oud-leerling-renners zich ambassadeurs van hun school.. Ze zijn het ook!

Hun wielerverhaal is een onderdeel van het verhaal van hun school, het VTI.

Kroniek van de flandriens van ‘t VTI

Oud-leraar Prosper Colpaert (° 1910) was in de tweede helft van de jaren twintig leerling in de vakschool van Deinze. Hij herinnert zich dat de meeste leerlingen per fiets naar de school in de Tolpoortstraat kwamen. Naast de

Het V.T.I.-Deinze. Het hekken dat toegang tot de fietskelder geeft. Daar eindigde en begon de dagelijkse rit van de leerling-flandriens van huis naar school en van school naar huis. (Foto V.T.I.-Deinze)

speelplaats was er een grote overdekte fietsbergplaats waarin 80 à 100 fietsen konden worden gestald.

Leerlingen die niet in de onmiddellijke omgeving van de vakschool woonden, fietsten dagelijks 's morgens van huis naar school en 's avonds terug van school naar huis. Leerlingen die niet al te ver van school af woonden, bijvoorbeeld in Petegem-Deinze, fietsten viermaal daags naar en van school. Zodoende konden ze tijdens de middagonderbreking bij moeder thuis het middagmaal gebruiken.

De meeste leerlingen woonden verder van school af. Van zodra er een paar of meer leerlingen samen naar school fietsten, werd er "gekoerst om ter eerst". De competitiegeest was zeer sterk in die beginjaren van het VTI, dat in 1921 gesticht werd. Het was echt een eer om de beste, de eerste te zijn, zowel op school als op weg naar en van school. Jongere en oudere leerlingen fietsten samen onder elkaar om het eerst. Zo werd de weg van huis naar school en van school naar huis een echte leerschool voor jongens met aanleg voor de wielrennerij. Zij die het hardst konden fietsen, kregen stilaan zo'n zelfvertrouwen dat ze het ten slotte uit eigen beweging of op aanraden van hun kameraden eens "serieus" probeerden in een echte wielervedstrijd. Heel vaak moest dat gebeuren tegen de zin en buiten het medeweten van hun ouders want wie "leerde" was bevoorrecht, de ouders werkten om hun kinderen de kans te geven om te studeren, de studies hadden voorrang! Kinderen kwamen niet naar school om te leren koersen!

De vele wedstrijden voor beginners ter gelegenheid van dorps- en wijkkermissen overal in de dorpen rond Deinze, waren evenzovele kansen voor de leerlingen om hun wielertalent te bewijzen.

Gedurende de 79 jaar dat het VTI bestaat, hebben ontelbare leerlingen aan de lokroep van de spreekwoordelijke wielervergeef gehoor gegeven. Velen van hen zijn hun carrière met overwinningen en ereplaatsen gestart. De weg naar de wielertop is echter lang en moeilijk. Slechts enkelen hebben als beroepsrenner de top bereikt. De onfortuinlijke oud-leerling Rudy Dhaenens uit Nevele werd wereldkampioen bij de profs in 1989, de gebroeders Willy, Walter en Eddy Planckaert, eveneens uit Nevele, wonnen in de jaren zestig, zeventig en tachtig verscheidene nationale en internationale wedstrijden. Peter De Clercq uit Asper droeg tijdens verscheidene Tour de Frances de bolletjestrui als leider in het bergklassement. Hans De Clercq, Henri De Wolf, Pol Lannoo, Yvan Covent, Luc Dhont, Peter Verbeken, Franky Van Oyen, Kristof Trouvé en Jo Planckaert brachten het allemaal tot beroepsrenner.

Professor Johan Taeldeman (R.U.G.) hield tijdens de feestzitting t.g.v. 50 jaar oud-leerlingenbond V.T.I. een boeiende lezing over de taal van de flandriens. (Foto V.T.I.-Deinze)

Andere oud-leerlingen bereikten de hoogste categorie niet maar behaalden wel overwinningen en ereplaatsen als beginneling, junior of liefhebber. Het spreekt vanzelf dat het voor een schoolgemeenschap een kick geeft wanneer een leerling- of oud-leerling-wielrenner belangrijke wedstrijden wint of een belangrijke rol in een wielervedstrijd voor zich opeist. Ergens hebben directie, leraars en medeleerlingen dan het gevoel dat zij mee delen in het succes, dat ook zij op de een of andere manier aan die overwinning hebben meegewerkt. Al was het alleen maar door op school tegenover de wielrenner-in-wording onopvallend inschikkelijk te zijn geweest, door met zijn wedstrijdkalender of met zijn trainingsschema rekening te hebben gehouden. Zo is er voor taalleerkrachten voldoening weggelegd wanneer ze vaststellen dat hun oud-leerlingen gevat en vlot antwoorden op de gretige vragen van reporters na een wedstrijd. Luisterend naar de radio of kijkend naar TV ervaren ze dan dat hun taallessen effectief resultaat hebben opgeleverd. Het zijn echter niet alleen de successen die enthousiasme of sympathie losmaken. Ook bij tegenslag kan de band tussen leraar en leerling-wielrenner zijn belang hebben. Leraar mechanica Henri Van Beselaere uit Kortemark bewees dat met zijn oud-leerling Willy Planckaert. De oudste van de Planckaerts had in zijn eerste jaar als prof fantastische successen behaald. Op een bepaald moment begon hij echter tijdens de Ronde van Spanje ondermaats te presteren. De kranten brachten uitgebreid verslag uit over mogelijke oorzaken van Willy's tijdelijke terugval. Henri ging zich persoonlijk bemoeien met het lot van zijn oud-leerling. We laten hem zelf aan het woord:

“Willy zat er na een Ronde van Spanje compleet door. Hij was kapot. Ik heb mijnen auto gepakt en ik ben naar de Overste van de Paters Passionisten van Kortrijk achter tuig, stoffatie gereden. Dat tuig werd in Parijs op basis van artisjokken aangemaakt. Ik ben ermee naar Nevele gereden en heb het aan Willy gegeven. Hij is ermee doorgekomen en is weer goed beginnen rijden. Uit dankbaarheid heeft hij mij ne koersvelo, ne Bertin, als cadeau gegeven. Hij staat nog in mijn kot. Als ik were goed ben, ga ik mijnen auto pakken en weer ne keer bij moeder Planckaert binnenspringen. Ik ga er welgekomen zijn. Gusta zal me een hand geven en ne pieper want ik heb er vroeger genoeg geweest.”

Onder de eerste wielrenners-oud-leerlingen waren er - voor zover we konden nagaan - geen beroepsrenners. Wel veel leerlingen die tijdelijk in de lagere categorieën bekendheid verwierven. We denken aan Gaston

Oud-leerling Willy Planckaert bij het doorknippen van het lint t.g.v. de opening van de tentoonstelling "De Flandriens van het V.T.I." op 5 mei 2000. Rechts van hem zijn klasgenoot, de voorzitter van de oud-leerlingenbond Noël Mestdag. (Foto V.T.I.-Deinze)

Planckaert uit Nevele, de vader van de Planckaerts, aan Robert Wieme uit Astene en aan de gebroeders Van Hautte uit Machelen in de jaren dertig. Uit de jaren veertig, met de oorlog en de nasleep ervan, zijn ons geen namen van renners bekend.

In de jaren vijftig waren er o.a. Gilbert De Smul en Noël Coussens uit Lotenhulle, Carlos Snoeck uit Petegem-Deinze, Robert en Gilbert Standaert uit Meigem, René Van Simaëys van Deinze-Kouter, Noël Nemegeers uit Dentergem, Frans en Jozef Craeymeersch uit Ruiselede, François Coddens uit Aalter en Roger Danneels uit Sint-Maria-Aalter.

Al de leerlingen opsommen, die hun geluk in de wielrennerij beproefd hebben in de jaren zestig, zeventig, tachtig en negentig, zou ons te ver leiden.

In het algemeen kunnen we stellen dat vele oud-leerlingen-wielrenners van het VTI een tijdlang in de jeugdreeksen hebben geschitterd maar door allerlei omstandigheden als renner nooit echt zijn doorgebroken. Zij hebben hun kans gewaagd en hebben aan den lijve ondervonden wat het leven van een wielrenner inhoudt. Ook al hebben de meesten de beroepsrennersklasse niet bereikt, hun carrière heeft hen qua mensenkennis en zelfkennis zeker verrijkt.

Veel talrijker dan het aantal oud-leerling-wielrenners zijn de oud-leerlingen die al op voorhand of na zeer korte tijd vrijwillig de droom van een wielercarrière hebben opgegeven met in het achterhoofd de gedachte: we beginnen er niet aan want het zou al erg moeten lukken dat wij tot de kleine schare uitverkorenen behoren die het in deze sport ver zullen brengen.

Feit is dat al dat jong wielergeweld van het VTI zichzelf op weg van huis naar school en van school terug naar huis heeft ontwikkeld. De meeste oud-leerling-wielrenners die per fiets naar school kwamen, verzekerden me dat ze liever naar school fietsten dan met de bus te komen. Sommigen waren zelfs kwaad op hun ouders, wanneer die hen verplichtten met de bus naar school te rijden omdat het weer te slecht was. De weg van en naar school was hun leerschool, daar leerden ze de eerste knepen van hun vak, de wielrennerij, kennen.

Van thuis naar 't VTI en terug: anekdotes

Een eerste reeks anekdotes sprokkelden we bij oud-leerlingen die - zonder zelf wielrenner te zijn - dagelijks met de fiets naar school reden. In een tweede reeks anekdotes gaan we nader in op de manier waarop leerlingrenners naar en van school naar huis fietsten.

Op weg van huis naar school en van school naar huis kon er van alles gebeuren. Het avontuur lag overal op de loer.

Oud-leraar Norbert Vervaeck, leerling mechanica tussen 1945 en 1949, uit Machelen reed als leerling samen met zijn broer Guido tweemaal daags met de tandem van huis naar school en terug. Tandems waren vroeger op school geen zeldzaamheid, zeker wanneer er verscheidene broers uit één gezin naar school kwamen. Een tandem was voor gezinnen die het niet breed hadden, een subtiele vorm van besparing. In het gezelschap van talrijke andere leerlingen van Machelen, Olsene en omstreken fietsten de gebroeders Vervaeck langs de Kortrijkse Baan naar school. In de eerste jaren na de oorlog '40 - '45 was dat nog een kasseiweg met aan weerskanten een aarden wegel ernaast. Er werd natuurlijk dikwijls gekoerst want het was de gewoonte dat de leerlingen onder elkaar weddenschappen afsloten "om ter eerst". Bij het terugkeren van school naar huis lag de vaste aankomstplaats aan het café "De Prins", (nu Etcetera) in Machelen. Bij het doorrijden naar Deinze lag "*den arrivee*" aan "De Knok". Aan "het Tielts routje" in Petegem-Deinze moesten de leerlingen geregeld lange tijd wachten aan de overweg van de trein. Soms stonden er meer dan honderd mensen samen te wachten tot wanneer de slagbomen weer omhoog zouden gaan. Ook veel fabrieksarbeiders die in Deinze werkten, namen deze weg. Voor de leerlingen van de vakschool kwam er het dan op aan zich zoveel mogelijk tussen de andere wachtenden naar voren te wringen om als eerste weer te kunnen vertrekken. Wie het eerst weer kon vertrekken, had meer kans om als eerste aan "De Knok" te arriveren.

De leerlingen van Machelen die per fiets naar school kwamen, genoten een uitzonderlijk voorrecht. Nu en dan kregen ze de kans zich te meten met hun dorpsgenoot, de bekende beroepsrenner Marcel De Mulder. Wanneer hij aan het trainen was en toevallig met de leerlingen voor de bareel stond, wilde iedereen zich met hem meten. Iedereen zette zich dan in zijn wiel.

Hij reed dan altijd zo vlug dat niemand hem veel langer dan enkele honderden meter kon volgen. Dat dwong ontzag af in die tijd!

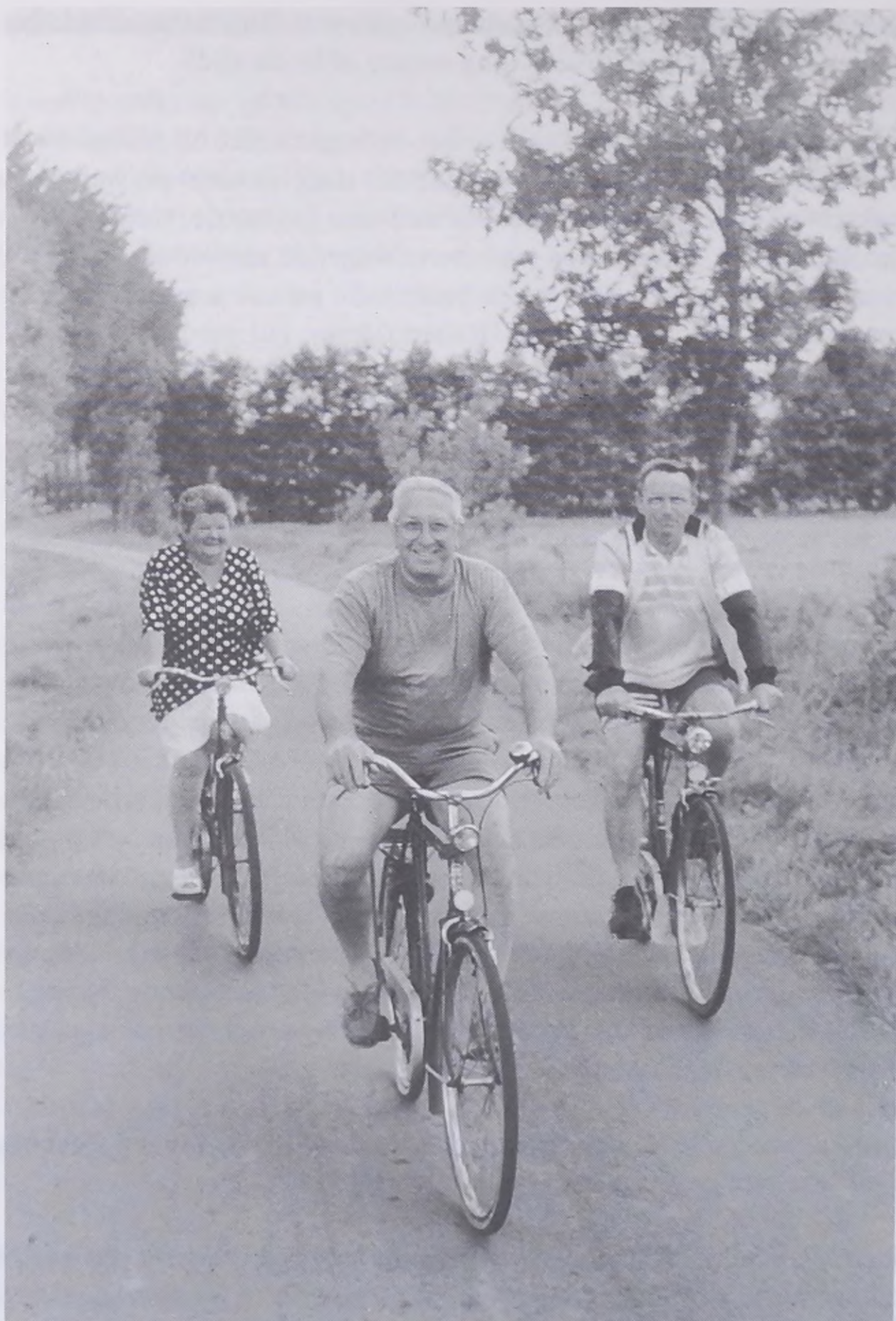
De fiets was in de jaren veertig nog het vervoermiddel bij uitstek van de gewone man. Slechts enkele leraars kwamen dagelijks met de wagen naar de vakschool in de Tolpoortstraat. Wie een auto bestuurde, voelde zich ver boven fietsers en voetgangers verheven. Volgende anekdote van Norbert Vervaeck illustreert dat. Een van de leraars die met de wagen naar school kwam, was de leraar weefkunde, Robert Menu. Hij reed met een 4 PK Renaultje. Het vehikel heeft waarschijnlijk nooit meer dan dertig kilometer per uur gehaald. Op zekere keer hadden de gebroeders Vervaeck met hun tandem Mijnheer Menu langs de Kortrijkse Baan voorbijgestoken. Voor de les begon, moesten ze bij hem op het matje komen. Hij berispte hen verontwaardigd: *“Zijt ge niet beschaamd van met uwen velo auto’s voorbij te steken!? Ziet dat ge dat nooit meer doet!”*

Een andere anekdote beleefden de gebroeders Vervaeck met leerling Gerard Gevaert, de latere leraar houtbewerking uit Kruishoutem.

Op zekere dag hadden ze met elkaar een weddenschap “om ter eerst” afgesloten. De Vervaecks met hun tandem tegen Gerard Gevaert solo. De aankomst was uitzonderlijk voor de ingangspoort van de vakschool in de Tolpoortstraat. Ze kregen elkaar niet uit het wiel. Het pleit zou in een lange spannende spurt worden beslecht. Gerard won met één banddikte voorsprong. Hij beleefde echter weinig plezier aan zijn overwinning. In zijn drang om te winnen, reed hij zo snel dat hij niet tijdig meer kon stoppen voor de houten afsluiting aan de Leiebrug. Hij vloog er met zijn fiets tegenaan. Resultaat: wekenlang hoofdpijn ten gevolge van de bonk met zijn hoofd tegen de slagboom en zijn fiets “paraplu”.

Voor een tweede reeks anekdotes staken we ons licht op bij oud-leerlingen die wel wielrenner geworden zijn.

Gilbert De Smul uit Lotenhulle was leerling in de beroepsschool mechanica tussen 1951 en 1955. Gilbert heeft altijd met de fiets naar school gereden, zelfs putje winter. Dan droeg hij een lederen muts met oorlapen, door zijn moeder gebreide wanten en een ribfluwelen golfbroek tot onder de knie. Warme winterkousen en bottines beschermden zijn voeten tegen de kou. De dagelijkse koers naar school begon voor hem ‘s morgens al. Elke

Oud-leerling Gilbert De Smul met echtgenote Suzanne Neirinck en
buurman Gerard Graveel tijdens de Aalterse Sneukeltoer in 1998.
(Foto G. De Smul)

dag, op ongeveer hetzelfde tijdstip, passeerden de leerlingen uit Aalter in groep voorbij “de Grote Plaats” in Lotenhulle. Samen met hen reed hij naar het begin van de Leurbroekdreef aan de Vormezelehoeve. Daar kregen ze het gezelschap van de leerlingen van de wijk “De Meulenhoek” van Lotenhulle, en van de gemeenten Ruiselede en Poeke. Ze waren dan al met zijn tienen om samen om ter eerst tot in Vinkt te koersen. Op het kruispunt met de vier cafés in Vinkt-Centrum voegden de Vinktse leerlingen zich bij hen. Van Vinkt-naar school reden ze hun tweede koers van de dag. De aankomst lag op de vroegere brug over het Kanaal van Schipdonk vlak voor de markt van Deinze. Wie het eerst op de brug aankwam, was gewonnen.

De politie van Deinze is dikwijls bij directeur Gaston Bollez komen reclameren om te zeggen dat het moest gedaan zijn met die gevaarlijke koersen van de leerlingen in de oude Brugse Poortstraat. Dat hielp voor twee dagen maar het duurde nooit lang voor het koersen her begon.

De weg van school naar huis ‘s avonds was nog interessanter voor de leerlingen-wielrenners. Dan begon de wedstrijd bij het verlaten van de school. Het kwam er dus op aan van vlug te vertrekken. De eerste spurt had plaats aan de vier cafés op Vinkt-Plaatse. Gilbert weet nog goed dat heel hun groep in Zeveren eens “*een tuimelperte gezet heeft*”. Zelf had hij een ferme kap in zijn hoofd maar bloedend was hij tot aan de eerste spurt in Vinkt en de tweede aan de Leurbroekdreef doorgekoerst. Die twee spurten waren voor hem veel belangrijker dan zijn hoofdwonde. Toen hij thuiskwam, dacht zijn moeder er natuurlijk anders over!

Het waren zijn schoolkameraden die Gilbert ervan overtuigden zijn geluk eens te beproeven in de echte koersen. Hij reed zijn eerste koers bij de onderbeginningen toen hij vijftien was. Hij kon zich als renner goed weren en verdiende met zijn prijsgelden een aardig frankske bij thuis. In een gezin van negen kinderen met vader als enige broodwinner was dat koersgeld welkom.

Ook de schooldirectie droeg het wielrennen een warm hart toe. Gilbert herinnert zich dat er ooit op een woensdag in Gottem een koers was. In de jaren vijftig was er op woensdag nog de hele dag les. Met de toestemming van zijn ouders vroeg hij aan directeur Bollez of hij die namiddag de lessen mocht “*blauwen*” om in Gottem te gaan koersen. De directeur toonde daar begrip voor. Achteraf heeft hij nog verscheidene malen de toelating gekregen om ergens te gaan koersen op woensdagnamiddagen. Hij is er de oud-directeur altijd dankbaar om gebleven. Praktijkleraar mechanica Henri

Oud-leerling Noel Coussens vóór het begin van een trainingsrit thuis
aan het hekken in Landegem in 1960.
(Foto N. Coussens)

Van Beselaere was een van zijn beste supporters Hij volgde altijd vol belangstelling zijn prestaties en leefde mee. Gilbert heeft eenmaal speciaal in Kortemark, de woonplaats van mijnheer Van Beselaere, een wedstrijd gereden, zuiveruit om zijn leraar een plezier te doen.

Hij herinnert zich ook nog goed dat hij van zijn medeleerlingen de bijnaam "Mik" kreeg omdat hij tijdens de speeltijden zo graag melk dronk. Het waren de jaren van de acties van de Melkbrigade op de scholen. De leverancier van de melk op onze school was de melkerij "Mik" van Kruishoutem. Vandaar zijn bijnaam.

Een andere oud-leerling-wielrenner die eind de jaren vijftig dagelijks vanuit Nevele naar het VTI fietste, was Noel Coussens. Hij was tussen 1956 en 1961 leerling in de afdeling LSBS-Mechanica (= A4).

Samen met de andere leerlingen van Nevele verzamelde hij 's morgens voor schoenwinkel Cloet aan de Vosselaarse kant van het Kanaal van Schipdonk. Langs de vaart reden ze om ter eerst naar Deinze. De weg was in die tijd nog niet geasfalteerd. Ze koersten langs een aarden wegel van een halve meter breed. Je kon er juist gepast met twee naast elkaar rijden.

"Iedere morgen en avond waren we met een man of tien, allemaal uit Nevele o.a. Antoine Coppens en Remi en Georges Lauwers. Remi Lauwers was vier jaar ouder dan ik maar ik kon goed mijn manneke staan onderweg. Ze kregen me niet uit het wiel en in de sprint was ik veruit de rapste. 's Morgens werd er minder gekoerst dan 's avonds. Als er meisjes meereden in de zomer werd er meestal helemaal niet gekoerst. Dat vond ik in die tijd als jong manneke heel ambetant want ik koerste graag. Ik vond het ook veel plezieriger te fietsen dan met de bus naar school te komen. In 1958 verhuisden mijn ouders naar Landegem. De meeste leerlingen van Landegem reden in die tijd naar scholen in Gent. Ik bleef echter naar Deinze fietsen. Samen met Etienne Blomme reed ik langs de vaart van Landegem tot in Nevele waar de andere Nevelenaars op ons wachtten. Vandaar begon onze dagelijkse koers naar school. Ik ben beginnen koersen nadat ik in Landegem een parochianenkoers heb gewonnen. In de jaren '60 en '61 behaalde ik veel ereplaatsen maar ik had de tegenslag te wonen in de streek waar kleppers als Willy Planckaert en Walter Godefroot alles wonnen wat er te winnen was."

In de jaren zestig maakte leerling Marnic Lannoo uit Poeke furore als renner. Hij was van 1961 tot 1967 leerling van de afdeling mechanica (A2).

Oud-leerling Marnic Lannoo samen met echtgenote en dochter tijdens zijn huldiging in Lotenhulle als wereldkampioen van de Openbare Diensten in 1990. (Foto M. Lannoo)

Elke dag reed hij samen met enkele andere Poekse leerlingen langs de Vinktstraat, een binnenbaan, naar Vinkt en vandaar langs Zeveren naar het VTI. Er werd vooral gekoerst bij het terugkeren van school naar huis. De wedstrijd verliep altijd van school tot aan de vierweegse van Vinkt-Plaats waar er voor de eerste plaats werd gespurt. De leerlingen van Vinkt, Lotenhulle en Aalter reden vandaar door naar huis. Hoewel Marnic op een gewone mansvelo reed zonder versnelling, toch was hij regelmatig de eerste in Vinkt. Hij liet zich door zijn broers overhalen om het als wielrenner te proberen. In de jongerencategorieën lukte dat zeer goed. Zijn vierde koers won hij al.

“Koersen en studeren ging voor mij goed samen. Een keer heb ik tijdens de examens op een zondag gekoerst. Daardoor was ik vergeten mijn stof driehoeksmmeetkunde te herhalen voor mijnheer Coucke. Gelukkig was ik niet gebuisd maar het scheelde waarschijnlijk niet veel. Ik herinner me ook nog zeer goed dat mijn leraar mechanica Adriën Buysse elke maandag in de klas vroeg welke prijs ik tijdens het week-end gereden had. Tijdens de wedstrijden gaf me dat altijd een extra stimulans want ‘s anderendaags ging ik moeten zeggen hoe goed of slecht ik had gereden.”

Martin Mijnsberghe, leerling HSTO-mechanica tussen 1970 en 1973 woonde in Aalter. Hij volgde zoals veel leerlingen van Aalter in die tijd de lagere cyclus in Sint-Jozef-Aalter en de hogere cyclus in het VTI in Deinze. Hoewel hij wielrenner geworden is tijdens zijn leerjaren aan het VTI, toch kwam hij dagelijks met de bus naar school. Zijn moeder was er niet erg voor dat hij koerste. Hij moest altijd eerst zijn huistaken afwerken en pas erna mocht hij beginnen trainen. Vanaf zijn zeventiende betekende dat twee uur training per dag. Bij de liefhebbers later liep dat op tot drie à vier uur training per dag. Na zijn secundair onderwijs werkte hij voltijds in de fabriek La Brugeoise in Brugge. Achteraf gezien stelt Martin dat voltijds werken en koersen moeilijk samengaan. Van zodra je bij de liefhebbers rijdt, wordt het moeilijk om te winnen doordat er zoveel renners zijn die alleen nog deeltijds of helemaal niet meer werken. Hoewel ze nog bij de liefhebbers rijden, zijn ze half-time profs geworden.

In een interview voor de schoolkrant verklaarde oud-leerling wereldkampioen Rudy Dhaenens (leerling TSO elektriciteit (A2) tussen 1973 en 1979) dat hij elke dag in het gezelschap van andere leerlingen uit Nevele langs de Nevelse vaart naar school fietste. De wind kon er verschrikkelijk

Oud-leerling Christian Hautekeete (Hertekamp) tussen Davy Clarysse (l.) en Marnic Lannoo (r.) na een overwinning in een veldrit in Aalter in 1978. (Foto M. Lannoo)

hard waaien maar dat was voor wielrenners-in-spe juist interessant. Het toeval wilde dat er in zijn VTI-tijd heel wat toekomstige wielrenners o.a. Rudy en Franky De Clercq, de gebroeders Van Oyen, Jan Herman en Filip Van Vooren meereden.

Als de Nevelse leerlingen 's avonds naar huis terugkoersten, was de eindspurt altijd aan de huidige brandweerkazerne langs de vaart, juist voor het binnenkomen van Nevele. In Nevele zelf werd er niet gespurt want dat zouden hun ouders hen hebben verboden omdat het te gevaarlijk was.

De Planckaerts, die op de wijk Kerrebroek woonden, namen de kortere weg langs Meigem naar school.

Christian Hautekeete, afkomstig uit Aalter, volgde in het midden van de jaren zeventig HSTO mechanica in het VTI. Hij fietste elke dag van Aalter naar Deinze en terug. Hij reed naar het VTI in het gezelschap van Lucien Delarue van Aalter en van Walter De Volder en Bart De Vrieze van Lotenhulle. De afstand Aalter-Lotenhulle legde hij af binnen de twintig minuten. Aan één van zijn ritten naar school bewaart hij een zeer aangename herinnering. Op zekere keer "pakte" hij in Lotenhulle het wiel van een wielrenner die aan het trainen was. Zelf reed hij met een gewone fiets met zijn boekentas op zijn bagagedrager. Van zodra de wielrenner voelde dat hij hem volgde, begon hij te verdapperen. Pas op 500 meter van het Rond Punt in Aalter moest Christian hem laten gaan. Aan het rond Punt in Aalter stond de wielrenner hem echter op te wachten en vroeg hem hoe hij heette. Hij noemde hem zijn naam. Daarop gaf de wielrenner hem de raad coureur te worden. Het was Eric De Vlaeminck. Die toevallige ontmoeting en de woorden van Eric hebben mee de doorslag gegeven bij Christians beslissing wielrenner te worden.

Bert De Waele, broer van de muziklerares Els De Waele, was tussen 1988 en 1994 leerling TSO in de afdeling bouw. Ook hij gelooft in een verband tussen naar school fietsen en wielrenner worden. Hij getuigt: *"Karakter kreeg ik door met de fiets in weer en wind naar het VTI van Deinze te rijden. Ik leerde kou te verdragen en tegen de wind in te beuken. In mijn laatste jaar op het VTI trainde ik dikwijls met mijn oudere broer Wim. We trokken ons aan elkaar op en wilden voor elkaar niet onderdoen. Het was verscheidene keren 20 uur als ik na een training aan mijn schoolwerk moest beginnen. Op school ging ik wel elke middag naar de studiezaal om er te*

Leerlingen Kevin Neyrinck (6 IW) en Andy Pauwels (4 BH) aan het werk op rollen in de turnzaal van het V.T.I.-Deinze op 5 mei 2000.
(Foto V.T.I.-Deinze)

studeren of huistaken af te werken. Ik haalde mijn diploma A2 bouw met onderscheiding. Op het eind van het wielerseizoen 1994 werd ik A-renner bij de liefhebbers. Dat wil zeggen dat je tot de 300 beste amateurs van België behoort. Eind 1995 was ik 150ste in het BWB-klassement van de liefhebbers. Ik reed alle grote wedstrijden mee en betwistte ook wedstrijden in Frankrijk en Spanje.” In 1996 wou Bert bij de top-vijftig van de Belgische amateurs behoren. We zijn nu drie jaar later en zijn droom ooit profwielrenner te worden heeft hij ondertussen nog niet opgeborgen. Hij hoopt nog altijd dat zijn droom beroepsrenner te worden ooit zal uitkomen...

Een laatste renner die we ondervroegen was Andy Lannoo van Lotenhulle. Hij was meer een eenzame fietser geworden die dagelijks in alle weer en wind langs Kruiswege in Vinkt met een gewone fiets van huis naar school koerste. Vroeger zouden zijn medeleerlingen er fier op geweest zijn wanneer ze zijn wiel konden houden. Nu lieten ze hem rijden. Alleen. Te lastig om hem te volgen!

Kevin Neyrinck, Dieter De Weirdt, Giovanni Van Laecke, Pieter Van Loocke, Joeri Clauwaert, Andy en Philippe Pauwels, Sven Heyerick en Kenny Van Gampelaere zijn de negen leerling-renners van het VTI, die tegenwoordig in de jeugdcategorieën hun “flandrientje” staan.

De weg van huis naar school en terug is voor de meeste leerlingen echter niet langer een leerschool om te leren koersen. Er zijn elk jaar minder en minder leerlingen die kromgebogen over hun stuur onderweg zijn van of naar school. De meeste leerling-fietsers rijden in groepjes samen, traag zig-zaggend over de weg, jongens en meisjes door elkaar. Wanneer het weer slechter wordt, nemen ze de bus of laten ze zich met de wagen naar school voeren. Van zodra ze zestien zijn, verkiezen de meesten de bromfiets of de motor boven de fiets.

Met achttien is de kans groot dat ze met de wagen naar school komen. Voor het wielrennen als sport is die evolutie uiteraard nefast maar... wat doe je eraan?

Je kan de klok onmogelijk terugdraaien.

Besluit

Zolang de wielersport blijft bestaan, zullen er wel altijd links en rechts leerlingen zijn die Flandrien willen worden. Ze zullen het uiteraard ook doen voor het grote geld maar wielrenner, Flandrien worden, zal voor hen, zoals voor hun voorgangers op school, op de eerste plaats betekenen: in competitie willen treden met de natuurelementen, met anderen en met zichzelf. De drang om de beste te zijn, te winnen zit diep in ons, mensen, ingebakken. Wat is het leven anders dan een strijd waaraan we deelnemen en winnen of verliezen met alle variaties daartussenin.

De wielersport, zoals elke echte sport, is een weerspiegeling van het leven zelf. Als Flandrien word je niet geboren. Je moet het worden o.a. op weg naar of van school naar huis. De vele Flandriens van 't VTI bewijzen het!

Arnold STROBBE, Lotenhulle

NIEUWE AANVULLINGEN BIJ DE GESCHIEDSCHRIJVING OVER DE ORGELMAKERS LOVAERT

Nieuwe aanvullingen bij de geschiedschrijving over de orgelmakers Lovaert

Een goede tien jaar geleden nam onderhavig tijdschrift een artikel op (- eigenlijk amper een lijst met "addenda" -) dat ik samengesteld had als aanvulling op de in de jaren '70 verschenen bijdragen over de orgelmakers Lovaert.¹

De tijd staat niet stil, bovendien kan men vaststellen dat de activiteiten rond orgels in Vlaanderen in stijgende lijn gaan, en zelfs met ruime belangstelling beloond worden. Er valt dus opnieuw een en ander te melden, waarvan niet het geringste het feit is dat twee Lovaert-orgels gerestaureerd werden met subsidie van de Vlaamse Gemeenschap (Monumentenzorg) en aldus in hun oude glorie te bewonderen en te beluisteren vallen: enkel een CD-opname ontbreekt nog, maar daar wordt aan gewerkt. Het gaat om de orgels van Onkerzele en van Zonnegem (waarover verder meer). Een charmant detail: Onkerzele en Zonnegem werden door respectievelijk Dierik en Joris Potvlieghe gerestaureerd, zonen van ... Ghislain Potvlieghe, de man die voor het eerst de aandacht vestigde op de Lovaert-dynastie, met name in het tijdschrift *Het Land van Nevele*.²

Het verhaal is daarmee nog niet ten einde: bij de administratie voor Monumentenzorg zijn dossiers goedgekeurd voor de restauratie van de orgels van De Pinte en Afsnee, terwijl voor Gontrode (en binnenkort misschien Moerbeke) een ontwerp in opmaak is.

Als uitschieters in het Lovaert-verhaal zijn verder niet te vergeten: het noemen van een straat in Nevele naar Leo Lovaert (1981) en het oprichten, in diezelfde straat, van een bronzen standbeeld van de orgelbouwer (1996). Redenen te over dus om een nieuwe status quaestionis op touw te zetten!

¹ P. ROOSE, *Addenda bij de geschiedschrijving over de orgelmakers Lovaert*, in *Het Land van Nevele*, jg. XX, afl. 4, dec. 1989, blz. 301-306.

² Gh. POTVLIEGHE, *De familie Lovaert, orgel- en beiaardbouwers*, extra-aflevering van *Het Land van Nevele*, juli 1972, 44 blz.

id.: *Nieuwe gegevens over het werk van de orgelmakers Lovaert*, in *Het Land van Nevele*, jg. III, afl. 4, juli 1972, blz. 209-227.

Actualisering biografie

Een bijzondere vermelding verdient uiteraard volgende publicatie:

BOLLAERT, A., *De orgelbouwers Lovaert uit Nevele, en hun voorouders, in Mensen van Toen*, driemaandelijks familiekundig tijdschrift uitgegeven door de heemkundige kring "Het Land van Nevele", jg. VII, afl. 3 (sept. 1997), Speciaal Lovaertnummer, blz. 50-72.

Vertrekkend van hetgeen door Gh. Potvlieghe reeds was opgediept, wordt hier op de eerste plaats de genealogie grondig uitgespit, waarbij de auteur tot vier generaties vóór orgelbouwer Leonard Lovaert teruggaat. Belangrijke aanvullingen zijn verder de sterfdatum van Evarist Lovaert en het geboortjaar van François-Xavier alias "Xaveer", van wie het sterfjaar helaas niet achterhaald kon worden.

Interessant is ook de facsimile weergave (uit de Bestuursmemorialen van de Provincie Oost-Vlaanderen van 1838 tot 1839) van de aan Lovaert verleende octrooien.

De vraag bij wie Lovaert de orgelmakersstiel leerde, is nog niet eenduidig te beantwoorden. De Gentenaar Maximilien van Peteghem (°1822) komt niet in aanmerking; zijn vader Pierre (jr) van Peteghem (°1792) eventueel wel: deze laatste werkte als zelfstandig orgelmaker vanaf ca. 1822. Wie wel in aanmerking kunnen komen voor Lovaerts opleiding zijn de oudere (en samenwerkende) broers van Pierre, nl. Pierre-Charles en Lambert-Corneille van Peteghem, die al van vóór de Franse Revolutie actief waren en er rond 1835 mee ophielden wegens gezondheidsredenen. Er zijn in Lovaerts factuur inderdaad nogal wat gelijkenissen te onderkennen met werk van de Van Peteghems, doch evenzeer zijn er aspecten die niet naar Van Peteghem verwijzen doch eerder duiden op Lovaerts zin voor "improvisatie en research" (op.cit. blz. 65).

Wat betreft de als monument beschermde Lovaert-orgels moeten we hier opmerken dat er heel wat meer zijn dan de vijf vermelde (op.cit. blz. 66). Volgende orgels zijn afzonderlijk (dus apart van het kerkgebouw) beschermd:

- bij Koninklijk Besluit van 25.VI.1974: Onkerzele;
- bij Koninklijk Besluit van 4.III.1970: Zonnegem, Grotenberge;
- bij Koninklijk Besluit van 25.III.1980: Moerbeke;

- bij Koninklijk Besluit van 19.VIII.1980: Elst, De Pinte, Eeklo, Gontrode, Lemberge, Poesele, Denderwindeke en Ertvelde-Stoepe (van dit laatste is Lovaerts auteurschap niet bewezen).

Enkele andere orgels genieten eveneens van wettelijke bescherming omdat zij zich in een beschermde kerk bevinden (zij dienden dus niet afzonderlijk beschermd te worden): Afsnee (KB 28.XII.1936), Nieuwenhove (KB 3.VII.1942), Sint-Martens-Latem (KB 28.VII.1983), Ruiselede (KB 8.IV.1981) en Harelbeke Zrs. Augustinessen (wordt eerlang betekend).

Gerestaureerde Lovaert-orgels

Onkerzele

Het orgel van Onkerzele kwam voor het eerst onder de aandacht in 1972: toen bracht Kamiel D'Hooghe een hommage aan de orgelmakers Lovaert met een recital op het orgel van Poesele en vervolgens werd een grammofoonplaatopname uitgebracht op de "vergeten" dorpsorgels van Onkerzele (Lovaert-orgel), Denderbelle (Vereecken-orgel) en Nederzwalm (Haelvoet-orgel). Met het oog op die opname werd het orgel van Onkerzele summier hersteld en gestemd, maar een volwaardige restauratie van dit fraaie orgel, dat in de doksaalbalustrade prijkt, liet nog op zich wachten tot 1994.

De neo-gotische orgelmeubelstijl paste Leo Lovaert hier voor het eerst zelf toe, doch deze "vernieuwing" in zijn werk betekent nog maar een romantisch getint gewaad voor een in wezen postrococo-inhoud.

Voor het pijpwerk hield Lovaert het nog bij de oude tradities en hij maakte ook een windlade die op het eerste zicht evengoed voor een Van Peteghem-werk zou kunnen doorgaan. Maar het zou Lovaert niet zijn als ook hier geen stukje improvisatietalent aan te pas was gekomen: de pijpstokken stelde hij samen uit twee op mekaar gelijkde helften, een slimme toepassing om in de stok zelf verboringen te kunnen maken.

Verder duiden kleine details in de bouw van de lade op een meer "eigenwijze" stijl. Bij vergelijking met werk van de Van Peteghems blijkt dat deze laatsten toch meer verzorgde en afgewerkte producten leverden.

Zouden we uit dit alles mogen concluderen dat Lovaert een autodidact was? Het feit dat zijn werk in Lemberge uit 1835 - één van zijn eerste werken - reeds in 1847 door Pierre Van Peteghem jr. gecorrigeerd werd, laat inderdaad bepaalde zwakheden veronderstellen. Spectaculair kan men de dispositie van het orgel in Onkerzele alleszins niet noemen: het noodzake-

Zonnegem - Gedrukt naametiket van L.Lovaert, aanwezig in de kleppenkas. (Foto P. Roose)

lijke, het “gezonde” naar Vlaamse tradities, is er aanwezig. Gelukkig zonder allerlei “besparende maatregelen” zoals die bijv. door zijn tijdgenoot François Loret al geruime tijd toegepast werden. De Lovaerts kaderen in de groep ambachtslui die zich eerder behoudsgezind opstelden, zoals Pierre van Peteghem jr. (Gent), Ch.-L. van Houtte (Waregem), L.-B. Hooghuys (Brugge), vader en zoon Cappuyns (Mechelen); hiertoe mag men ook de vroege werken van P. Loncke en P.J. Vereecken rekenen, die net als Lovaert als autodidact begonnen zijn.

Al het pijpwerk is van uitstekende kwaliteit en vaardig van fabricage. Eén van de merkwaardigheden in de bouwwijze van het pijpwerk in Onkerzele is de Fluit 4 voet, die als dichtgesoldeerd roergedekt in flesvorm vervaardigd is (of zoals de Fransen dat zo beeldig weten te typeren *à biberon*). Een andere bijzonderheid is de buitengewoon lage toonhoogte (die volgens alle vaststellingen origineel is, en overigens nooit gewijzigd werd): de A is 396 Hz.

Een dankbare restauratie was dit alleszins: de restaurateur getuigt dat hij er niet geconfronteerd werd met de (vaak onuitputtelijke) problematiek die getransformeerde instrumenten met zich meeslepen. Het ging hier enkel om herstelling van niet echt ingrijpende beschadigingen aan het pijpwerk zelf. De frontpijpen werden, zoals in origine, met tinfoelie belegd, terwijl de labia van bladgoud werden voorzien.

Evenmin leverden orgelmeubel, windlade, windwerk en tremulant zware problemen op, hoewel de lade sinds lang ernstig aan windoverloop leed. De tremulant is origineel niet-regelbaar; in feite slaat hij iets te diep: de organist is daardoor genoodzaakt het gebruik van de tremulant te beperken tot het spel op 1 à 2 registers. De magazijnbalg staat opgesteld achter het orgel; thans wordt hij gevoed door een elektroventilator. De ondertoetsen van het klavier werden belegd met nieuw beenbeleg. Bijzonder aantrekkelijk zijn de houten registertrekkers die voorzien zijn van een koperen treknop.

Dispositie

(registertrekkers zoals opgesteld aan weerszijden van het klavier:)

Bourdon 8	Cornet V
Roerfluit 4	Prestant 4
Fourniture II	Flageolet 2
Trompet bas [8']	Fluit 8 sup.
Tremulant	Trompet sup. [8']

Het Lovaert-orgel in Zonnegem
(Foto P.Roose)

manuaalomvang: C - g''' (56 toetsen)
(geen pedaal)

- deling bas/sup = c'/c#'
- Cornet en Fluit 8 sup. = ab c#'

diapason: a' = 396 Hz (dit is merkwaardig laag, nog lager dan bij Van Peteghem die op ca. 405 stemde)

temperatuur: gelijkzwevend

Zonnegem

Over de ontstaansgeschiedenis van dit orgel kennen we weinig details: het zou aanvankelijk bestemd geweest zijn voor de kerk van Doornzele, maar belandde al gauw bij de Broeders van de Christelijke Scholen (Sint-Amandusinstituut) te Gent. In 1869 werd het dan aan de pastoor van Zonnegem verkocht.

Tussen 1996-1998 restaureerde Joris Potvlieghe dit orgel. Tijdens deze werken is het oorspronkelijke bouwjaar aan het licht gekomen: bij de ontmanteling van de windlade ontdekte de restaurateur dat op de tafel ingekrast staat "Leo Lovaert 1841".

Deze demontage reveleerde overigens nog meer interessants; we citeren P. Thomas (voetnoot 3):

Eén van de meest opmerkelijke gegevens bij dit instrument is dat het eikenhouten cancellenraam een loden tafel en loden cancelscheien bevat, terwijl de registerslepen vervaardigd zijn in zink. Blijkbaar wou Lovaert hier een oplossing aanbieden voor mogelijke barsten in de gebruikelijke (integraal) houten windladen, een experiment dat hij in 1846 nog eens toepaste in Meulebeke-Marialoop. Vermeldenswaard is hier de bijzonder zorgzame werkwijze waarmee de scheien op de tafel gesoldeerd werden. Men zou bijna denken dat het geheel in één beurt gegoten werd, wat niet onmogelijk maar wel arbeidsintensief zou geweest zijn. Waarschijnlijk had deze nieuwheid ook nadelen. In de daaropvolgende nieuwbouworgels te Elst (1849) en te Onkerzele (1854) keerde hij terug naar de aloude materialen. Experimenteel of niet, feit is dat het orgel, na de restauratie, opnieuw feilloos functioneert. Of we hier te maken hebben met een toepassing van Lovaerts vinding "verwerken van lood, zonder vuur te gebruiken", is een vraag die we aan specialisten in de metallurgie willen overlaten.

Het oude klavier van Lovaert was nog aanwezig, maar was door een hersteller gereduceerd van 61 toetsen tot 56. Deze uitzonderlijk grote klavieromvang van 61 toetsen, anders gezegd 5 volle octaven, is ook aan te treffen bij de orgelmakers Pierre jr. van Peteghem uit Gent en Charles-Louis Vanhoutte uit Waregem. De verdwenen 5 hoogste tonen zijn tijdens de restauratie terug toegevoegd. Hier is tevens het authentieke kleine voetklavier behouden gebleven.

Vermeldenswaard is nog dat de Trompet helemaal, tot in de hoogste tonen, uit linguaalpijpen bestaat. Meestal worden de kleinste Trompet-pijpen als labiaal uitgevoerd, omdat kleine linguaal - alias tongwerk - pijpjes delicaat zijn en lastig te construeren.

Dispositie

(opgesomd volgens de stand van de registertrekkers aan weerszijden van het klavier:)

Prestant	Cornet
Doublette	Bourdon
Nazard	Flutte
Trompet bas	Fourniture
Clairon bas	Montre sup
Tremblant	Trompet sup

manuaalomvang: C - c''''

pedaalomvang: C - f°; aangehangen

- deling bas/sup = c'/c#'
- Cornet en Montre 8 sup. = ab c#'

toonhoogte: a' = 396 Hz (dit is merkwaardig laag, nog lager dan bij Van Peteghem die op ca. 405 stemde)

gelijkzwevende temperatuur

winddruk = 96 mm WK ³

Addenda 2000

Markegem

Bij de samenstelling van de “addenda 1998” (zie voetnoot 1) was volgend artikel aan mijn aandacht ontsnapt:

A. JANSSENS, *Het Lovaert-orgel van Markegem*, in *Het Land van Nevele*, jg. XX, afl. 1, maart 1989, blz. 66-71.

Dit orgel in Markegem moet dus zowat het eerste werk van Leo Lovaert geweest zijn en het is te situeren tussen 1828 en 1833. Daarna volgden Poeke (1831) en Gontrode (1834). Het orgel van Markegem is sinds lang verdwenen, maar belangrijk is het gegeven over Lovaerts vinding “*eene nieuwe manier tot het verwerken van lood, zonder vuur te gebruiken*”. Nergens wordt precies uitgelegd wat dit geheim behelsde, maar dat Lovaert zijn nieuwe techniek misschien ook in de orgelbouw trachtte toe te passen vermeldden we reeds in de toelichting bij het Zonnegemse orgel.

Opbrakel/Oudenaarde

In Opbrakel leverde Leo Lovaert in 1852 een orgel af bij de Zusters van Sint-Franciscus. In de jaren 1880 was hun kapel buiten gebruik geraakt en stonden zij het instrument af aan het O.L.Vrouwcollege in Oudenaarde. Het kleine orgel was in het begin van de 20ste eeuw lelijk “gemoderniseerd” door de orgelbouwers Joris uit Ronse. Het werd uiteindelijk gerenoveerd door orgelbouwer Paul Andriessen (Menen) en in 1989 opgesteld in de nieuwe kapel van het college.⁴

³ Wie meer orgelbouwkundige details wenst te kennen over de geschiedenis en restauratie van deze orgels kan verwezen worden naar het vaktijdschrift *Orgelkunst*:

- D. POTVLIEGHE, *Leo Lovaert (1802-1872) en zijn orgel in Onkerzele*, in *Orgelkunst*, jg. XX/1, maart 1997, blz. 28-33.

- P. THOMAS, *Het Lovaert-orgel in Zonnegem uit 1841*, in *Orgelkunst*, jg. XXII/1, maart 1999, blz. 35-47.

⁴ A. JANSSENS, *Het Lovaert-orgel te Oudenaarde*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXII, afl. 2, 1991, blz. 170-174.

Gottem

In 1871 voerde Louis Lovaert een ingrijpende herstelling uit aan het orgel van Gottem.

Over de oorspronkelijke bouwer en bouwjaar van dit orgel is nog niets geweten; het moet verloren gegaan zijn in de tweede wereldoorlog.⁵

Gontrode

Tijdens zijn orgelinventarisatieronde in Oost-Vlaanderen repertorieerde Gh. Potvlieghe het orgel van Gontrode nog als “anoniem”. Toen in het begin van de jaren 1990 stilaan sprake kwam van een restauratie, ging de toenmalige pastoor nog eens dieper graven in het kerkarchief en vond het contract voor de bouw van een nieuw orgel dat in 1834 werd afgesloten met Leo Lovaert. In 1856 werd dit kleine orgel, dat enkele jaren tevoren gedemonteerd was en opgeslagen lag, heropgebouwd op het doksaal van de nieuw opgerichte kerk. Om het orgel wat groter te doen lijken en het tevens een neogotisch uitzicht te geven, werd in de doksaalbalustrade een valse façade geplaatst, doch daarachter is het originele Lovaert-front nagenoeg intact behouden! De registersamenstelling is licht gewijzigd en er werd nog een nieuw klavier geplaatst in 1888. Er is sinds kort een orgeldeskundige aangesteld die een restauratiedossier zal opmaken.⁶

Harelbeke, Zusters Augustinessen

Kapel van de Zusters Augustinessen (voormalig hospitaal), Marktstraat 86, Harelbeke. Het orgel werd origineel voor deze kapel gebouwd in 1852 of 1855 (de bibliografische gegevens zijn in tegenspraak). Misschien mogen we veronderstellen dat Leo Lovaert dit werk nog uitvoerde net voor hij in 1854 van het nabijgelegen Deinze naar Gent verhuisde. Rond 1930 zijn wijzigingen aan het instrument geschied, de uitvoerder is niet bekend; onderhoud en wijzigingen vonden ook plaats ca. 1950 door P. Anneessens (Menen); een laatste ongelukkige herstelbeurt geschiedde ca. 1980 door E.H. Fr. Van Dorpe (leraar college Waregem), zonder veel succes, het orgel is thans zo goed als onbespeelbaar.

⁵ A. JANSSENS, *Nog eens Lovaert*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXIII, 1992, blz. 136-137.

⁶ A. FAUCONNIER & P. ROOSE, *Het orgel te Gontrode: andermaal een Lovaert-orgel geïdentificeerd*, in *Orgelkunst*, jg. XVII, afl. 1, maart 1994, blz. 3-10.

De dispositie is als volgt:

Cornet	Bourdon
Prestant	Flute
Doublette	[leeg] ⁷
Clairon bas	Trompette dessus

manuaalomvang: C - f''

Het instrument wordt, zoals gewoonlijk, bespeeld aan de rugzijde; vermeldenswaard zijn de originele kleine registertrekkers met koperen trekknopje.

Het pijpwerk verkeert in zeer gehavende toestand (gebuilt, verbogen) en is slecht hersteld. De frontpijpen zijn in hoog tingehalte.

Van het register Cornet zijn de pijpen alsook bank en conducten verdwenen.

De orgelkast is een grenenhouten meubelconstructie; de zijwanden en de voorkant zijn in eik (\pm dosse kwaliteit); pittoresk zijn de twee originele kandelaartjes naast de lessenaar.

Het betreft dus een bescheiden kloosterorgel (zoals ook dat in Opbrakel moet geweest zijn) zonder mixtuur-spel (Fourniture); wegens de beperkte omvang is het tongwerk in de bas geen Trompet 8 voet, maar een Clairon 4 voet (dit was ook zo in Gontrode).⁸

Grotenberge

Op basis van constructiekenmerken kon aangenomen worden dat het orgel van Grotenberge een opus van Lovaert was; enkele jaren geleden werd hieromtrent de archivalische bevestiging gevonden door de lokale kunsthistoricus K. De Wolf. Het contract voor de levering van een nieuw orgel werd in 1855 ondertekend door Louis Lovaert "*in de naem van mynen vader*".

⁷ Op de windlade is er een lege plaats voor een later toe te voegen register (Quinte?), dat echter nooit geplaatst is. Ter vergelijking met Gontrode: daar was in het contract geen register "Quinte (alias Nasard)" voorzien, maar tijdens de bouw wel geplaatst.

⁸ Zie: expertise door A. Fauconnier en P. Roose ten behoeve van het dossier ter bescherming als monument van het klooster (incl. orgel), 10 februari. 1997.

In de periode 1853-55 was in Grotenberge een nieuwe kerk opgetrokken, naar ontwerp van J. A. Clarysse, priester, architect en oudheidkundige. Uit een brief van Clarysse, d.d. 31 mei 1853, aan het kerkbestuur van Grotenberge blijkt dat hij, naast bepaald meubilair, ook de “orgelkas” ontwierp. Het is misschien nog te vroeg om hieromtrent conclusies te trekken, maar het blijft toch intrigerend dat Lovaert, naast Grotenberge, ook in een aantal andere kerken die door Clarysse ontworpen zijn een orgel leverde (bijv. Meulebeke-Marialoop, Poesele en Gontrode).⁹

Eeklo

Wat betreft het uitzicht van het Eeklose orgel is er geruime tijd wat verwarring geweest; in de wetenschap dat het in origine om een Lovaert-orgel ging, werd verondersteld dat ook het neogotische orgelprospect nog uit die tijd dateerde.

Lovaert voorzag hier een orgel dat wellicht zijn grootste werk had moeten worden: 3 klavieren en onafhankelijk pedaal. Uit de archivalia blijkt dat het in fasen geleverd zou worden. De eerste fasen werden uitgevoerd tussen 1857 en 1861, maar we vermoeden dat het grootste project onvoltooid is gebleven (het 3de klavier en het pedaal zijn mogelijk niet meer geplaatst). Had dit te maken met geldgebrek? Of met technische problemen (Lovaert zou hier voor het eerst een Barker-apparaat leveren)? Of gewoon met het feit dat men begon te denken aan de bouw van een nieuwe kerk?

Feit is dat die nieuwe, veel grotere kerk er kwam in de periode 1878-1883; in die kerk werd het Lovaert-orgel herplaatst doch terzelfdertijd gerenoveerd door de Brugse orgelbouwer L.-B. Hooghuys in 1886. Uit recent historisch onderzoek blijkt thans dat meteen een nieuwe orgelkast in neogotische stijl vervaardigd werd, door Karel Smitz (Eeklo). In 1905 werd het Lovaert/Hooghuys-orgel nogmaals gerenoveerd en vergroot door het huis P.Schyven (Elsene), met behoud van het front van 1886, en in deze toestand is het bewaard.¹⁰

⁹ P. ROOSE, *Het Lovaert-orgel te Grotenberge. Overeenkomst met L.Lovaert uit 1855 voor de bouw van een nieuw orgel in de parochiekerk Sint-Pietersbanden en Sint-Berlindis*, in *Orgelkunst*, jg. XXI, afl. 1, maart 1998, blz. 35-38 (in de rubriek ‘Bouwstenen’).

¹⁰ C. VAN DE BOUCHAUTE, *De Sint-Vincentiuskerk te Eeklo*, uitg. Werkgroep “100 jaar Sint-Vincentiuskerk”, Eeklo, 1982 & drukk. Lannoo, Tielt, blz. 114-115, 152 en 153.

Ruiselede

Het was reeds bekend dat Lovaert hier in 1872 een orgel bouwde. In de 'Gids voor Vlaanderen' (uitg. VTB & Lannoo, 1995) staat te lezen op blz. 977: "...; doksaal met balustrade en orgelkast door de Gentenaar Jan Dhuyvetter. Het orgel komt van Lovaert, Gent 1876, en werd vernieuwd door de firma Loncke uit Esen in 1953-1954".

Op 8 juni 1998 heb ik dit orgel onderzocht, en met de "vernieuwing" door J. Loncke valt het nogal mee: er is heel veel van het Lovaert-orgel bewaard gebleven. Het is één van de grootste Lovaert-werken.

Denderwindeke

De laatste pastoor van Denderwindeke (inmiddels overleden) deelde aan de in Denderwindeke gevestigde orgelbouwer Gh. Potvlieghe enkele jaren geleden mee dat hij in zijn pastoreel archief een overeenkomst had gevonden met Lovaert, voor de bouw van een orgel. Meer details zijn op dit moment niet beschikbaar, omdat wij tot heden geen overschrift van dit document konden bemachtigen.

Tot nu toe was verondersteld dat het orgel in Denderwindeke een werk was van P.-J. Vereecken (Gijzegem), omdat de naam Denderwindeke voorkomt in diens familiearchief. Een voorlopige conclusie kan zijn dat het orgel een werk van Lovaert is, later verbouwd door Vereecken.¹¹

Asper/Bosvoorde

In 1974 konden A. Fauconnier, Gh. Potvlieghe en ondergetekende nog een bezoek brengen aan het kleine orgel in de kapel van de Zusters van Maria (van Brakel), in Asper. De zusters waren van plan het orgel van de hand te doen omdat zij hun kapel als polyvalente ruimte ten behoeve van hun lagere school wensten in te richten. Over dat alles zijn enkele jaren heen gegaan tot wanneer de zusters het orgel schonken aan de kerk van O.L.Vrouw van Altijddurende Bijstand in Bosvoorde, wijk Floreal (de Brakelse kloosterorde heeft nl. in Watermaal-Bosvoorde twee vestigingen). Het orgel werd aldaar terug opgebouwd door orgelbouwer Pieter Vanhaecke rond 1985.¹²

¹¹ Mededeling door Gh. Potvlieghe.

¹² Voor een beschrijving van dit orgel toen het zich nog in Asper bevond, zie: Gh. POTVLIEGHE, *Lovaert-orgels*, in *Mixtuur*, Schagen (NL), nr. 15, nov. 1974, blz. 294-301; zie blz. 299-300).

Bentille/Krokegem

In het begin van de jaren 1970 wist Antoon Fauconnier (die toen zondagsorganist was in Watervliet) een Lovaert-relict in het kerkje van Bentille te redden van de ondergang. Het was enkel nog een leeg orgelkastje, in neogotische stijl, waaruit het instrument reeds verdwenen was en dat op zijn beurt naar de schroothoop ging verhuizen. Toen het doksaalorgel in de kerk van Zele in restauratie was, bouwde men een nieuw instrument in het Lovaert-kastje uit Bentille en plaatste dit in het koor van de Zeelse kerk als voorlopig orgel (1981-1985). Eens de werken aan het grote Van Peteghem-orgel voltooid, werd het kleine orgel gekocht door de pastoor van de wijkkerk van Krokegem (bij Asse) waar het zich nog steeds bevindt.

Poeke/Wontergem

In de "*Geschiedenis van Poeke*", uitgegeven door het gemeentebestuur van Aalter in 1985 en geschreven door Ivan Hoste en Luc Stockman, vermeldt laatstgenoemde op blz. 394 dat in een kerkrekening van 1831 een bedrag van ruim 20 pond ingeschreven staat "*betaelt aen L. Lovaert, orgelmaeker te Nevel*" (19). In de veertiger jaren werd aan organist Ed. Vanderhaegen een jaarvergoeding van 40 fr. uitbetaald (20).

Voetnoten 19 en 20, op blz. 425 in voormeld werk, luiden respectievelijk

- PAP, rekening kerkfabriek, 1826-1831;
- PAP, rekening kerkfabriek, 1844.¹³

Een bedrag van 20 ponden betekent omgerekend zowat 120 gulden: daarvoor kan bezwaarlijk een nieuw orgel gemaakt worden (- een klein Van Peteghem orgel kostte 900 à 1000 gulden -); maar er kunnen eventueel nog andere schijven betaald zijn. Een tweede mogelijkheid is dat het geen nieuw orgel betrof maar een renovatie.

In Wontergem gaat er een mondelinge overlevering (- misschien is hiervan in het kerkarchief wel een bevestiging te vinden -) dat het kerkorgel uit Poeke afkomstig zou zijn. Indien dit klopt, dan heeft men in Wontergem te maken met het Lovaert-orgel. Nader onderzoek kan hier misschien beter inzicht brengen.

In zijn orgelinventaris van Oost-Vlaanderen schreef Gh. Potvlieghe het oude materiaal in Wontergem toe aan de orgelmakers Van Peteghem, maar

¹³ Met mijn oprechte dank aan de heer Arnold Strobbe voor het mededelen van bovenstaande gegevens.

men moet hierbij rekening houden met het volgende:

- materiaal van Van Peteghem en van Lovaert lijkt soms sterk op elkaar; zeker in de jaren 1970 was hieromtrent nog niet veel kennis vergaard;
- het orgel is meerdere keren verbouwd, zodat een onderzoek er niet meteen duidelijk kan in zien;
- er kan eventueel later door de Van Peteghems aan het Lovaert-orgel gewerkt zijn (zo geschiedde ook in Lemberge).

In 1901 werd in Poeke een nieuw orgel geleverd door de gebroeders Vereecken uit Gijzegem. Het moet dus in die periode zijn dat het Lovaert-orgel naar Wontergem verhuisde.

En tenslotte...

Lovaert kan men nu ook ontmoeten op het Internet zie <http://users.belgacom.net/nevele>.

Deze website bevat naast informatie over Nevele ook gegevens over enkele belangrijke Nevelse figuren, waaronder de orgelmakers Lovaert. Een fraai initiatief, dat echter regelmatig zou moeten bijgewerkt worden. Voeg er nog een afbeelding van een Lovaert-orgel aan toe (en waarom niet ook een muziekfragmentje in MP3?) en het wordt helemaal een hit!

P. ROOSE, Lovendegem

HET LOVAERTORGEL IN DE KERK VAN GROTENBERGE

Na de gunstige beslissing van de Gentse bisschop van 2 maart 1855 besliste de kerkfabriek van Grotenberge op de buitengewone vergadering van 19 augustus 1855 een nieuw orgel te laten bouwen.

Architect J.A. Clarysse maakte het ontwerp van de *orgelkas*¹ en de Gentse orgelbouwer Louis Lovaert vervaardigde het instrument. De overeenkomst die deze laatstgenoemde werd afgesloten bevatte de volgende clausules:

- "n° 1 *voor eerst moet er gemaakt worden eene nieuwe kasse volgens aengewezen plan en van den heer Pastoor onderteekent, de voorzyde en de twee zijdekanten van spitschen hout en van achter van deilen hout, gelyk aen het voornoemd plan.*
- n° 2 *Een nieuw secreet van vier-en-vyftig gewueren (?) van spitschen hout, waerop zullen kunnen geplaets worden de onderschrevene registers.*
- n° 3 *Een nieuw klavier van vier-en-vijftig touchen, beginnen met ut tot fa boven de vierde octave en die zal beleyd zyn met ivoor en de halve toonen met zwart ebben hout.
Nota het klavier zal alvoren geplaets worden.*
- n° 4 *Eenen nieuwen abregé² in hout, de Dravers pellekens in koper en de armkens in yzer, de welke dienen voor aen een schakeling van het klavier.*

¹ Brief van J.A. Clarysse van 31 mei 1853 in *Kerkarchief Grotenberge. Stukken aangaande het opbouwen der nieuwe Kerk en eenige meubelen derzelve.*

² Abregé of abstract: de smalle houten latten in het orgel die aan de toetsen geschroefd zijn en naar het welbord en vandaar naar de windlade leiden.

- n° 5 Twee nieuwe cornetlepeetjens, die moeten verheven geplaets worden in het binnenst van de kasse met hunne noodige windbuyzen en zijn van negen-en-twintig guvueren (?).
- n° 6 De orgel zal bevatten de volgende Registers
no	1° bourdon spreek.	8	6° trompet supr.	8
	2° prestant	4	7° traversiere supr.	8
	3° flute	4	8° firniture (?)	2
	4° doublette	2	9° Cornet	5
	5° trompet bas	8	10° Tremblant douy	
- n° 7 Twee nieuwe blaesbalken of eene met pompen van deelen hout en de ploeyers van spitschen hout en twee dikte beleyd met vel.
- n° 8 Alle deze voorschrevene registers zullen moeten gemaakt zijn van goede orgelmetalique stoffe, in plaets van getrokken loot, uytgezonderd den prestant deezen van puer Engelsch tin moet gemaakt zyn en schoon gepolierd en de schilden verguld, de welke moeten dienen voor het plaetsen in de voorzyde der kasse.
- n° 9 De onkosten van logement en verblyf gedurende de plaetsing der orgel zyn ten laste van den orgelmaeker.
- n° 10 Het kerkbestuer verpligt zich de orgel by den gemelden orgelmaeker te zenden haelen met twee wagens.
- n° 11 Alle deze bovengemelde werken zullen gemaakt en geplaetst worden op den ocsael in de kerk te Grootenberge voor de somme van twee duyzend een honderd, vyf-en-twintig francs, waer van de betaeling zal geschieden naer dat de orgel geplaets, onderzocht, en goedgevonden is de som nu (?) van twalf honderd francs. De negen honderd vyf-en-zeventig overschietende francs zullen binnen den tyd van zes jaeren betaeld worden in zes gelijke deelen, waer van het eerste deel betaelbaer zal zyn met den intrest van dry par honderd ten eersten september 1800 zes-en-vyftig en alzoo voors van jaer tot jaer en waer van de laeste betaeling zal geschieden den Eersten september 1800 een-en-zestig.

n° 12 *Den orgelmaeker garanteert de orgel gedurende tien jaeren voor alle braek, die voor gebrekkelykheid kan voorskomen, uytgezondert de onvoorziende toevallen als vuer, donder en zoo voors. Hy verbind zich ook de orgel de twee eerste jaeren in goeden staet van harmonie en accord te zullen houden, als ook van de orgel te plaatsen dat zy voor vyftienden september aenstaende kan gespeeld worden.*

Aldus gedaen in doubel waer van een tot gouverne van den voornoemde orgelmaeker mits ons eene zelve te verleenen te Grootenberge den negentiende augustus voornoemd.

Getekend: de leden van de kerkfabriek en L. Lovaert “*in de naem van mynen vader*”.³

Blijkens een mededeling in het Liber Memorialis werd het nieuwe orgel reeds in september 1855 in gebruik genomen. De kostprijs bedroeg 2.275 frank. In diezelfde maand werd ook een nieuwe doopvont geplaatst, die werd geschonken door August De Rouck.⁴

Koenraad DE WOLF, Herzele

³ Proces-verbaal van de vergadering van de kerkfabriek van 19 augustus 1855 in *Kerkarchief Grootenberge. Zittingen van den Kerkraad sedert 1842, f° 101-104.*

⁴ *Liber Memorialis Ecclesiae et Paroeciae de Grootenberge (Brijvelde), f° 2.*

EEN DUIJS SOLDAAI IN MERENDREE TIJDENS DE EERSTE WERELDOORLOG¹

Bij de voorbereiding vorig jaar van onze fototentoonstelling in Nevele vonden we een prentbriefkaart van Merendree die een Duits soldaat op 9 juni 1917 aan zijn vrouw en familieleden stuurde. De tekst is in het Duitse fractuurschrift geschreven en door tussenkomst van een van mijn Duitse vrienden in het huidige schrift omgezet. In vertaling luidt de tekst als volgt (de afkortingen in de tekst hebben we zelf aangevuld):

Afzender Landsturmmann Heinrich Bardenmacher bayrischer Mün... (de rest van het woord is onleesbaar)

Kolonne nummer 57 Deutsche Feldpost nummer 4

België 8.6.17

God groete u, mijn dierbaren. Liefste echtgenote, ik heb je brief van 3.6 en het pakje vlees en braadworsten ontvangen. We hebben op dit ogenblik nog altijd bijzonder mooi weer. Verder ben ik nog steeds gezond, wat ik ook van jullie allemaal hoop. Ook hoop ik op een spoedig en gezond weerzien en stuur jullie de hartelijkste en beste groeten.

Je Heinrich, die je liefheeft, jullie lieve vader en zoon Heinrich B.

(De kaart is gestuurd aan):

Familie Bardenbacher

landbouwer

in Barthelmesaurach

dezelfde post

bij Schwabisch Mittelfranken Bayern

Barthelmesaurach behoort nu tot de gemeente 91126 Kammerstein en ligt ten westen van Nürnberg.

De naam Bardenbacher is in het Frankenland vrij verspreid, maar in Barthelmesaurach zelf komt hij niet meer voor.

¹ Ik dank ons bestuurslid Julien Scherpereel die mij op het bestaan van die kaart heeft gewezen.

120

Herrn Generalin, Generalin von Barbenbacher, Frau
No 57, Antike, Subjekt No 4

Salzburg d. 6. 1. 7. 1840

Gott segne Sie, und Ihre Lieben
Es ist mir ein Vergnügen Sie zu hören
dass Sie sich wohl befinden
und ich hoffe Sie werden bald
zurück kommen.
Ich bin
Ihre ergebene Dienerin
Therese Barbenbacher

Barbenbacher

K.D. Feldpost
-9.6.17.10-11V

Beleg-
Stempel
K.D. Feldpost No. 4

Lumbard

in Bartheldesaurach
per Post

b. Speyer, Mittelg. Saal, Symon

XX

Op 3 juni werd aan soldaat Bardenbacher een pakje met vlees opgestuurd dat hij zeker reeds op 8 juni heeft ontvangen, dat betekent dat de veldpost tijdens het derde oorlogsjaar nog steeds goed functioneerde. Dat de soldaat in het bezette België een pakje vlees ontvangt, zegt heel veel over de moeilijke voedselsituatie van het Duitse leger in 1917.

Of soldaat Heinrich Bardenbacher de oorlog overleefd heeft, weten we niet...

Jan LUYSSAERT, Merendree

Het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap subsidieert Het Land van Nevele

8 januari 2001

Aan de verantwoordelijken van de publicatie "Het Land van Nevele". Uw aanvraagdossier voor subsidiëring van periodieke wetenschappelijke publicaties over volkscultuur en geschiedenis werd door de speciale commissie beoordeeld. Volgens haar advies is de publicatie in de categorie **GOED** onder te brengen en zal bijgevolg door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap binnenkort 50.000 fr. als toelage aan de vereniging uitbetaald worden. (getekend)

Gilbert Van Houtven
Afdelingshoofd

IETS OVER DE VREESES MOLEN TE SINT-MARTENS-LEERNE

Op 23 oktober van vorig jaar, een zachte herfstavond, waren we op bezoek bij Anna en Omer De Vreese, de kinderen van de laatste molenaar van Sint-Martens-Lerne. Zij hadden ons er op gewezen dat over hun molen nog zo weinig was geschreven terwijl zij toch nog een en ander hierover konden vertellen. En na hen is het definitief gedaan.

Zoals in een tele-tijdmachine doken we met Anna en Omer naar de eerste decennia van deze eeuw. We hoorden het verhaal van de schrandere achterdocht van hoefsmid Remi Vriendts die leidde tot de arrestatie van de beruchte bende Van Hoe-Verstuyft die zich schuilhielden schuin over hun huidige woonplaats. Het moet een komisch zicht zijn geweest hoe de bendeleden, al buiteland door een raampje van de hoeve Van Nevel, een voor een recht in de armen van de Deinse gendarmen terechtkwamen.

Anna en Omer worden ernstiger als ze vertellen hoe de kleine Van Hoe en de "boom van een vent" Verstuyft dikwijls languit in het gras lagen op het erf van het cafeetje van "Kleermakers", hun naaste burens. Maar toen wisten ze nog niet met wie ze te doen hadden. De arrestatie van de bende was een grote opluchting geweest voor de hele streek.

De De Vreeses zijn rasechte Leernenaars. Grootvader Leo, gehuwd met Maria Theresia Matthijs, was een tijdlang eerste schepen van zijn dorp en baatte er een landbouwbedrijf uit van 32 ha op de weg naar Baarle. Ze hadden meer dan dertig koebeesten. Een pestepidemie onder het hoornvee ruïneerde echter op enkele maanden tijd deze welstellende ereboer.

Zoon Frans, die mulder werd, zag het levenslicht op 8 februari 1859. Hij overleed op 31 januari 1930 te Sint-Martens-Lerne na een slepende ziekte. Op 19 juli 1905 was hij te Knesselare gehuwd met de veertien jaar jongere Sophia Dhaens, dochter van Joannes Francies en Nathalie Lippens. Sophia werd geboren te Knesselare op 2 oktober 1873 en overleed te Sint-Martens-Lerne op 20 april 1966. Ze kregen zes kinderen waarvan het jongste vroeg overleed. Anna (°29.09.1907) en Omer (°30.06.1912) zijn respectievelijk de tweede en de vijfde in de rij. Thans wonen ze samen langs de Leernsesteeweg 261 te Deinze (Sint-Martens-Lerne). Ze hebben nog een zuster in leven die in Mariakerke woont. Hun ouders' molen stond langs de rechterkant van de weg van Sint-Martens-Lerne naar Baarle.

een honderdtal meter voorbij home "Leiespiegel" (kadastraal Sectie A nr. 507).

Leo De Vreese kocht de molen in 1875 die op cijnsgrond stond van de familie van Crombrugghe. Toen van Crombrugghe de cijns lichte bleek De Vreese geen eigendomsakte te bezitten waardoor de Rechtbank in Gent de molen definitief toewees aan de familie van Crombrugghe. De Vreese werd gewoon cijnspachter en zoon Frans werd er mulder. Zij werden de opvolgers van Jan-Baptist Wieme die eveneens cijnspachter was.

Terwijl de andere molenaars welstellende burgers werden, raakte Frans De Vreese financieel er niet op vooruit. "Hij was te goed en vooral te goedge-
lovig" benadrukte zijn zoon Omer. Zo leende hij bij het opstarten van zijn erf geld aan zijn broers en zusters, betaalde zijn lening af maar eiste de schuldbrieven niet terug. De familieleden eisten daarop nogmaals de terugbetaling en Frans kon niet anders dan een tweede keer zijn schuld aflossen.

De Vreeses molen werd in 1866 gebouwd door de echtelingen Napoleon van Crombrugghe-Van Alsteen, eigenaars te Sint-Martens-Lerne, en Charles en Pauline van Crombrugghe, renteniers te Gent. Volgens de overlevering werd de molen gebouwd ter vervanging van een houten windmolen.

Als er vroeger ooit een houten windmolen te Sint-Martens-Lerne is geweest dan zullen ze het er waarschijnlijk een lange tijd zonder molen hebben moeten stellen want in het midden van de 19de eeuw, toen de leggers van de Popp-kaarten (de voorlopers van onze huidige kadastrale kaarten) werden aangemaakt, is alhier geen enkele molen vermeld. Napoleon van Crombrugghe was er met zijn \pm 123 ha eigendom de grootste grondbezitter. Naast een kasteel was hij ook nog eigenaar van 25 huizen. En enkele tientalen jaren vroeger, op 20 mei 1823, bij de afpaling der gemeente Sint-Martens-Lerne, vermeldt het proces verbaal: "*In de gemeente Sint-Martens-Lerne bestaan geen molen*".

De Vreeses molen die ongeveer 45 meter hoog was stond op een kleine heuvel. Anna en Omer hebben hun vader steeds horen vertellen dat als bouwspecie roggebrood was gebruikt i.p.v. mortel. Maurice Tack was aangetrokken als muldersknecht maar hij lag niet zo goed bij de boeren bij wie hij het graan ging ophalen en het meel afleveren. Om zijn knecht niet te moeten ontslaan werd molenaar De Vreese dan maar ketser en werd knecht Tack de molenaar.

In de begindagen van de Eerste Wereldoorlog zag De Vreese dat bij zeer gunstige weersomstandigheden de molen van Deurle plotseling ophield met draaien. Dit was voor hem het teken dat de Duitsers daar waren. Het zou duren tot in 1919 vooraleer de molen weer operationeel zou zijn. Tijdens de oorlog kregen ze geen soldaten ingekwartierd. Het soldatenverblijf op hun erf werd beperkt tot het tijdelijk verblijf van enkele soldaten in de schuur. Frans De Vreese verdiende tijdens de oorlogsjaren de kost als scherper van de stenen van de handmolentjes waarin hij, volgens zijn zoon Omer, zeer bedreven was. Hij scherpte ook de molenstenen van zijn eigen windmolen.

Van op de molenkruin kon je de molens van Deurle, Nevele, Vosselare en Sint-Maria-Lerne zien. Als Jules van Nevel, molenaar te Nevele, zijn molenwieken stillegde dan wisten ze in Lerne dat er onweer op til was en werden de nodige voorzorgsmaatregelen genomen. Onder de molenaars heerste een keiharde concurrentie en van enige solidariteit was dan ook geen sprake. De mulders schrokken er ook niet voor terug om meel van mindere kwaliteit onder het meel van hun klanten te mengen vooral als ze zeker wisten dat het niet diende om aan een bakker te leveren. Volgens Omer heeft zijn vader zich echter nooit met die praktijken ingelaten. Een zware concurrent voor De Vreese was mulder Jules Steyaert van het nabije Sint-Maria-Lerne, die naast zijn windmolen ook een mechanische maalderij bezat. Zo kon hij in alle mogelijke weersomstandigheden het graan van de boeren malen.

In 1925 was de molen aan enkele herstellingen toe. Een van de wieken was namelijk tegen de molenromp terecht gekomen zodat hij onmogelijk nog kon draaien. Een zieke Frans De Vreese had echter niet het nodige geld om de herstellingen te laten uitvoeren en besloot dan maar het muldersberoep vaarwel te zeggen. Dit betekende het einde van de activiteiten van één der mooiste molens uit de regio.

Na reeds vele jaren te zijn bloot gesteld aan de natuurelementen werd de molen op 16 augustus 1956 gesloopt. Het ijzerwerk werd opgekocht door Ketels uit Astene en aannemer Van de Gehuchte uit Lerne ondergroef de molen waarna hij met dikke zelen werd omver getrokken. Het afval werd naar de Blauwepoortstraat gevoerd om er te dienen als ondergrond voor het nieuwe aan te leggen wegdek. Een der mooiste symbolen van de landelijke nijverheid in onze streken verdween hiermee definitief.

André Bollaert
Eric Van Vlaenderen

DE OUDST GEKENDE BAERT-KLOK VAN NEVELE?¹

De familie Baert, horlogemakers te Nevele

Joseph Baert

Hij werd geboren te Waregem ca. 1743 als zoon van z.v. Philippe Baert. Hij was horlogemaker van beroep en getrouwd met Anne Marie Behaegel. Uit dit huwelijk zijn drie kinderen gekend:

1. Barbara Thérèse Baert (°Nevele 16 februari 1772 - †Nevele 6 mei 1838), getrouwd met Pierre Jean François Buysse (°Sint-Niklaas 15.02.1772), de overgrootvader van Cyriel Buysse.²
2. Joannes Baert (°Nevele 1774).
3. Francies Baert (°Nevele 1776).

Joseph Baert was op 26 maart 1798 (6 germinal jaar VI) getuige bij het huwelijk van Louis Buysse, de grootvader van de Nevelse auteur Cyriel Buysse, met Amélie Goeminne.³

Bij zijn overlijden te Nevele op 2 juni 1803 (13 prairial jaar XII) was Joseph Baert nog steeds horlogemaker en weduwnaar van Anne Marie Behaegel. Zijn overlijden werd aangegeven door zijn twee zonen Jean Baert, 29 jaar en Francies, 27 jaar, beiden horlogemakers te Nevele.

Joannes Baert

Hij werd geboren te Nevele in 1775 en trouwde vóór 1813 met Regina Succaet, naaister en dochter van Joannes en Joanna Rutsaert. Zij werd geboren te Lotenhulle in 1783 en overleed te Nevele op 11 mei 1841. Haar echtgenoot Joannes Baert en buurman Bernard Verbiest, 24 jaar, schrijver, gaven het overlijden aan.

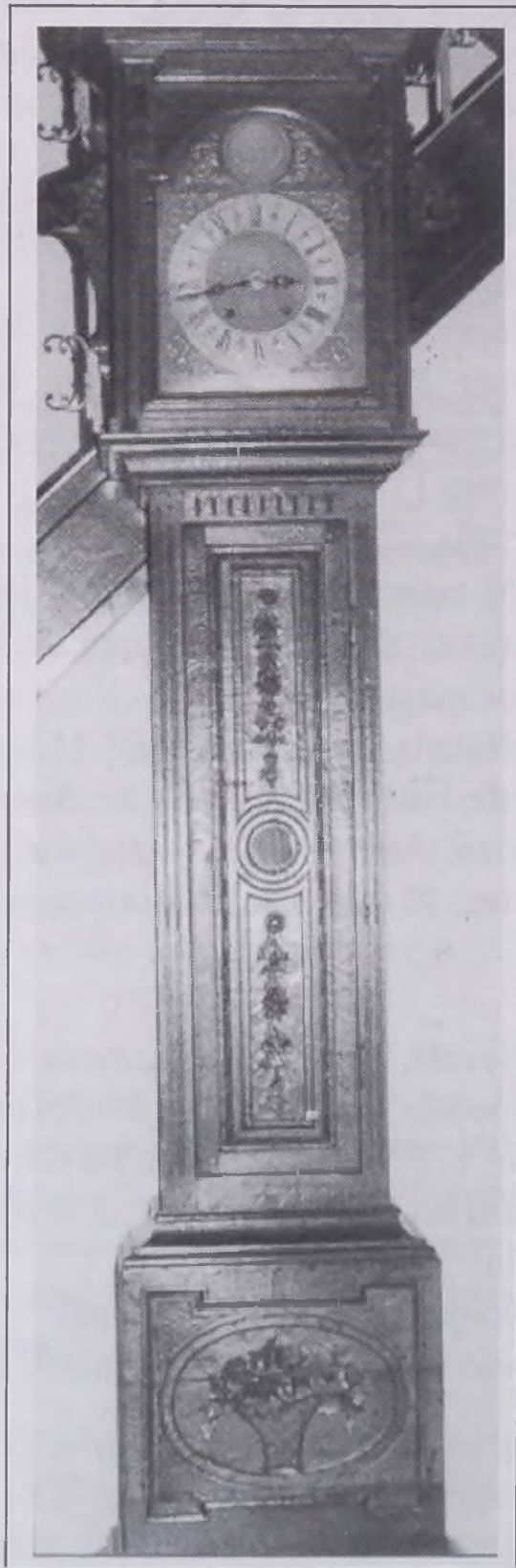
Uit hun huwelijk zijn volgende kinderen gekend:

1. Ivo(n) Baert, ° Nevele 6 juli 1813 en †Nevele 9 januari 1839, horlogemaker van beroep.

¹ Zie ook J. JANSSENS, *Over Nevelse uurwerken en uurwerkmakers*, in *Het Land van Nevele*, jg. V (1974), afl. 4, p. 132-139 en *Over Nevelse uurwerken en uurwerkmakers (II)*, in *Het Land van Nevele*, jg. X (1979), afl. 1, p. 42-48.

² Zie parenteel Buysse, nog te verschijnen in *Mensen van Toen*.

³ Zie parenteel Buysse, nog te verschijnen in *Mensen van Toen*.

De Baert-klok van 1793.
(Foto mevr. Livine Verschoore-Sevens.)

2. Charles Louis Baert, °Nevele 4 december 1815 en †Nevele 14 februari 1837, horlogemaker van beroep.
3. Henricus Baert, °Nevele 1 januari 1818.
4. Felix Baert, °Nevele 9 maart 1820.
5. Augustus Baert, °Nevele 21 maart 1823 en †Nevele 21 mei 1846, horlogemaker van beroep.
6. Maria Carolina Baert, °Nevele 20 januari 1825.
7. Maria Ludovica Baert, °Nevele 10 januari 1826.

Als horlogemaker ontving Joannes Baert in 1794 jaarlijks vijf pond voor het opwinden en regelen van het Nevelse torenuurwerk. In 1825 ontving hij 28 gulden voor het onderhoud van het torenuurwerk, in 1830 nog maar 18 gulden en in 1831 weer 28 gulden. Na de Belgische onafhankelijkheid in 1833 kreeg hij hiervoor 59,26 frank en dit bedrag werd behouden tot 1857.⁴ Op 31 augustus 1833 werden in herberg “De Koornblomme” gelegen op het Dorp van Merendree en uitgebaat door Josephus Guillenus Van der Cruyssen, *huyswitter* en herbergier, door notaris Constant Ferdinand Dannick, notaris te Zomergem, in opdracht van Marie Van der Cruyssen, keukenmeid, en Petrus Van der Cruyssen, meubelmaker, beiden wonende te Rijsel, enkele goederen in vijf kopen openbaar verkocht. De vierde koop was “*eene partye zaeyland gelegen binnen de voorzeyde gemeente van Meerendre op den wyk van Overbrouck paelende oost en zuyd Sieur Joannes Steyaert te Bellem west en noord Mynheer Kervyn groot by cadastrale metinge sectie (niet leesbaar) numeris negenenseventig bis tot twee en twintig roeden*”⁵. Koper was Joannes Baert “*horlogiemaeker woonende tot Nevele*”.

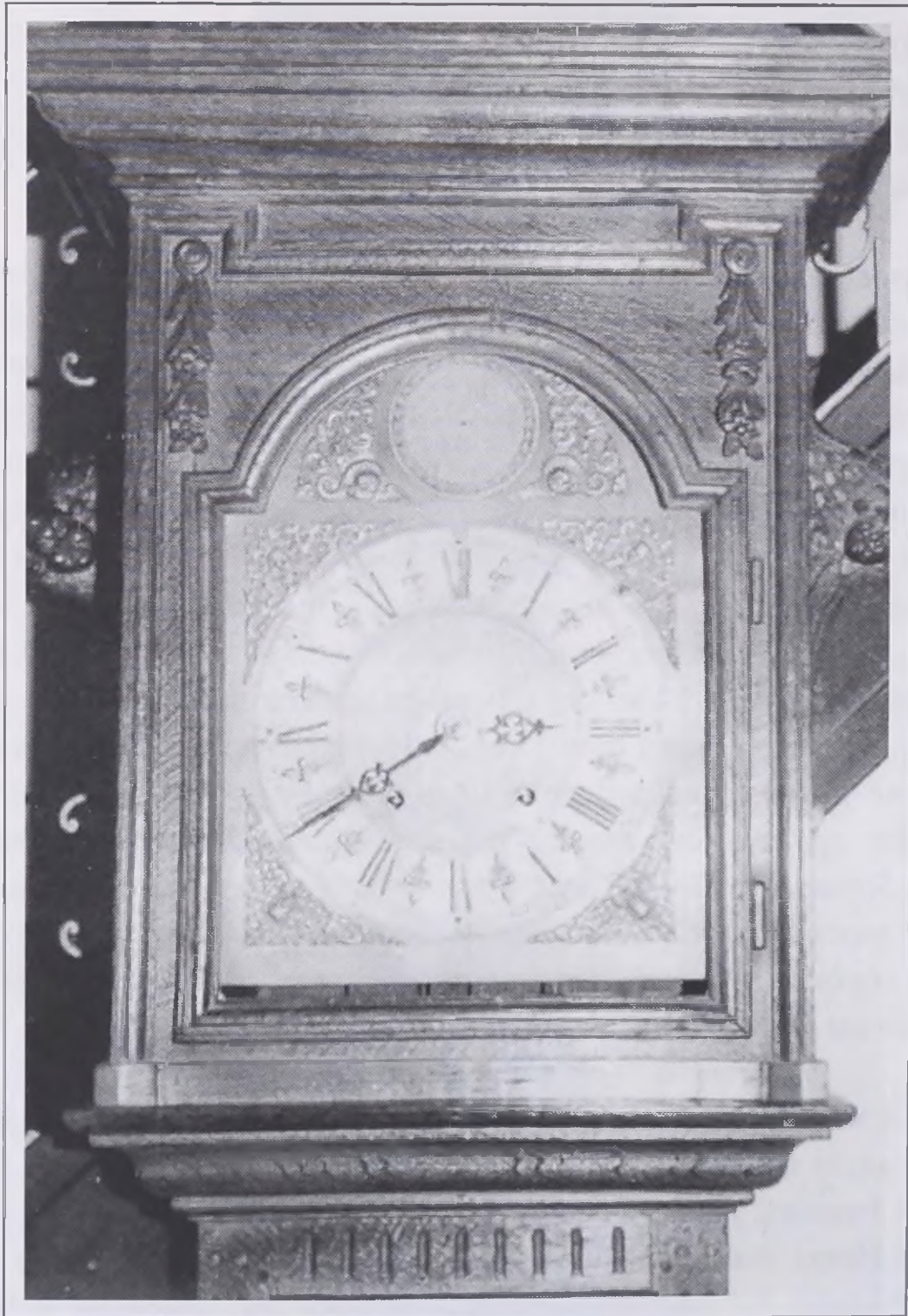
In 1846 woonde weduwnaar Joannes Baert in de Langemunt 55 te Nevele met zijn gezin dat nog uit volgende personen bestond:⁶

1. Baert Joannes, *horlogiemaker*, °Nevele, 70 jaar, weduwnaar.
2. Baert Henri, *horlogiemaker*, °Nevele, 28 jaar, ongehuwd.
3. Baert Marie, *bijzondere*, °Nevele 20 januari 1825, gehuwd te Nevele op 22 februari 1848 met

⁴ A. JANSSENS, *Zanten uit Nevele (V)*, in *Het Land van Nevele*, jg. IV (1973), afl. 3 p. 152.

⁵ Originele akte in het bezit van ons bestuurslid Daniël D’Hooge.

⁶ G.A.N., Bevolkingsregister 1846, deel I, p. 198.

Wijzerplaat van de Baert-klok van 1793.
(Foto mevr. Livine Verschoore-Sevens.)

4. Dierick Carolus, *horlogemaker*, °Eksaarde 21 augustus 1818.
5. Dierick Alphonse, zoon van nr. 3 en 4, °Nevele 25 januari 1849.
6. Dierick Amelie, Alphonsina, dochter van nr. 3 en 4, °Nevele 19 oktober 1850.
7. Dierick Joseph Honoré, zoon van nr. 3 en 4, °Nevele 6 augustus 1852.
8. Dierick Eugène, zoon van nr. 3 en 4, °Nevele 17 juni 1855.

Joannes Baert stierf te Nevele op 19 maart 1850 in de leeftijd van 75 jaar. Zijn overlijden werd aangegeven door zijn schoonzoon Josephus Steyaert, 39 jaar en mulder van beroep en zijn buurman Bernard Verbiest, 33 jaar en gemeentesecretaris.

Francies Baert

Hij werd geboren te Nevele in 1776 en overleed er als ongehuwde op 24 november 1838. In verscheidene akten bij een geboorte, huwelijk of overlijden in zijn familie werd hij "horlogemaker" genoemd. Het blijft een raadsel waarom er geen uurwerken zijn teruggevonden die hij met zijn naam heeft gesigneerd. Misschien werkte hij in dienst van zijn broer Joannes. Hij trad een paar keer op als getuige bij de aangifte van een geboorte in de familie Buysse, zo o.m. op 6 september 1806 bij de geboorte van Edouard Buysse, de zoon van zijn zuster Barbara Theresia Baert en Pierre Jean Francois Buysse en op 29 december 1809 bij de geboorte van hun dochter Eugenie Buysse.

De oudst gevonden Baert-klok van Nevele

Tijdens zijn opzoeken voor de biografie van Cyriel Buysse vond Joris Van Parys een Baert-klok bij de heer Robert Sevens te Brussel.

Volgens mevrouw Livine Verschoore-Sevens was de klok oorspronkelijk misschien eigendom van de rijke Mechelse meubelfabrikant Vyncke, die o.m. meubelen voor de Orient Express leverde. Lily Vyncke, een dochter van de fabrikant, trouwde in 1912 met Constant Sevens, officier en jongere broer van Alfons Sevens, vader van mevrouw Livine Sevens, echtgenote van Paul Verschoore. Zij herinnert zich de klok bij Constant Sevens te hebben gezien in Blankenberge. Na diens overlijden in 1972 verhuisde de klok naar het huis van Robert Sevens in Brussel waar ze zich nog steeds bevindt.

Geactualiseerde lijst van de teruggevonden Baert-klokken⁷

1. Klok van 1793, nr. 417. De klok heeft een wijzerplaat in koper, tin en brons. Was in 2000 eigendom van de heer Robert Sevens, Brussel. Opschrift boven de wijzerplaat: "*N° 417 J.B. Baert Nevele 1793*".
2. Klok van 1823. Deze klok is ondanks de schijn geen Zwarte-Woud-klok waarop de maker "*J. Baert Nevele 1832*" heeft laten schilderen, maar namaak, want in tegenstelling tot Zwarte-Woud-Klokken is het schild niet van hout maar van metaal. Bovendien is de versiering nogal mager uitgevallen en er werden andere motieven gebruikt.⁸
3. Klok van 1827. De wijzerplaat is in beschilderd hout. Was in 1979 eigendom van Prof. Hooft, Gent.
4. Klok van 1831. De wijzerplaat is van tin, koper en brons. Was in 1978 eigendom van M. Scheelen, Hechtel.
5. Klok van 1838. De wijzerplaat is in koper, tin en brons. Van deze klok bestaat alleen het werk dat oorspronkelijk moest geplaatst worden in een klokkenkast. Het schild is in koper, de cijferplaat in tin; ze heeft grote koperen wijzers, gang- en slagwerk met twee gewichten. De klok was in 1974 eigendom van de heer Remi Van de Voorde, Mariakerke.
6. Klok van 1838. Wijzerplaat in beschilderd hout.
7. Klok van 1839. De wijzerplaat is in beschilderd hout en draagt het opschrift "*J. Baert Nevele 1839*". Was in 1978 eigendom van M. Michiels, Vinkt.
8. Klok zonder jaartal. De wijzerplaat is in koper, tin en brons. Het kopje draagt als opschrift "*J. Baert Nevel*". De klok dateert uit de eerste helft van de 19^e eeuw en is eigendom van de heer en mevrouw A. Van de Velde-Standaert, Landegem.
9. Klok zonder jaartal. De wijzerplaat is in beschilderd hout en draagt het opschrift " ". De klok is uit de eerste helft van de 19^e eeuw. In 1975 was ze eigendom van M. De Keyser, Gent.
10. Klok zonder jaartal. De wijzerplaat is van tin, koper en brons. Vermoedelijk uit dezelfde tijd als de klok van Landegem. Was in 1977 eigendom van L. Maes, Sint-Martens-Latem.
11. Klok zonder jaartal. De wijzerplaat is van tin, koper en brons. Boven de wijzerplaat staat het opschrift "*Baert Nevel*". Ze is vermoedelijk uit de eerste helft van de 19^e eeuw en was in 1978 eigendom van D. D'Heuvaert, Bottelare.

Jan LUYSSAERT, Merendree

⁷ Deze lijst werd voor het eerst opgesteld door A. Janssens en door ons geactualiseerd in 2000.

⁸ J. WEYNS, *Volkshuisraad in Vlaanderen*, Beersel, 19??, deel 3, p. 977 en p. CCXLVIII, afb. 342.

WOLVEN EN WOLVENJACHT IN HET LAND VAN NEVELE

We gaan het hier niet hebben over de fameuze “wolf” of de wolfachtige in het Land van Waas. Het was alvast een dankbaar onderwerp voor de pers, zeker toen een vorm van (angst)psychose om zich heen greep, wanneer bleek dat gespecialiseerde teams wolvenjagers er maar niet in slaagden het dier te vangen of te doden. Wolven hebben trouwens al eeuwenlang een slechte naam als schapendoder, kinderdief en lustdier zoals tot uiting komt in het sprookje roodkapje en de wolf. In ons land verdwenen de laatste exemplaren op het einde van de negentiende eeuw.

Maar de wolf is de jongste jaren terug in opmars in Europa, meer bepaald vanuit Italië.

In de jaren tachtig waren de wolven - nog een paar honderd exemplaren - enkel in het wild aanwezig in enkele grote Italiaanse natuurgebieden. Op dit ogenblik zijn er opnieuw ruim vijfhonderd wolven geteld in heel Italië. Vanuit de parken zwermde ze opnieuw uit over het hele Apennijnengebergte en nemen meer en meer bezit van het Alpengebied. Er zijn nu ook opnieuw wolven aanwezig in Zuid-Frankrijk. Verwacht wordt dat de roedels binnenkort de Pyreneeën zullen bereiken en er aansluiting zullen vinden met hun soortgenoten in Spanje en Portugal. Maar ook in het naburige Duitsland zijn wolven aanwezig en het is niet ondenkbeeldig dat ze via het Eifelgebergte opnieuw zullen doordringen tot in de Ardennen. Deskundigen wijzen erop dat het dier op tien dagen tijd achthonderd kilometer kan afleggen. Over de herkomst van de Waaslandwolf was er bij het schrijven van dit artikel nog geen duidelijkheid. Kwaad opzet wordt niet uitgesloten, maar de vraag kan worden gesteld of deze schapendoder de voorbode zou kunnen zijn een comeback van de wolf, zelfs in Vlaanderen.

In ieder geval waren er tot iets meer dan honderd jaar geleden ook in ons land enkele zeldzame rondlopende wolven aanwezig. In crisisperiodes in de geschiedenis, zoals het einde van de zestiende eeuw toen het grondgebied was ontvolkt door de burgeroorlog tussen de katholieken en de protestanten, had de wolf vrij spel en was massaal en alomtegenwoordig. Volgens de historische documenten aarzelden de dieren niet om mensen aan te vallen. Zo werden in Kruishoutem en Huise - niet zo ver van het

Land van Nevele - in 1588 respectievelijk maar liefst 25 en 32 mensen door wolven gedood. De heemkundige Rik Castelein uit Oudenaarde heeft dan ook overschot van gelijk als hij in een interview in *Het Volk* stelt dat althans in de middeleeuwen en de nieuwe tijden wolven ook mensen lustten.¹ Vandaag de dag ontkennen de meeste wetenschappers dat de wolf gevaarlijk zou zijn voor de mens. Een organisatie zoals “gruppo lupo” in Italië probeert moeizaam de negatieve beeldvorming te weerleggen.

Ook in het Land van Nevele zijn er (gedurende een relatief korte tijd) veel wolven geweest. In nagenoeg ieder dorp zijn er nog toponiemen die verwijzen naar deze dieren. In het recent uitgegeven werk over “De toponomie van Merendree” komt eveneens een benaming voor die verwijst naar de wolf: wulfsput.² Het toponiem verwijst naar de jacht op de wolf. Eén van de jachtmethoden was inderdaad een kuil met een aangepunte stok. De Wolf of De Wulf is ook bij ons een vrij veel voorkomende familienaam.

Heemkundigen hebben tijdens hun archiefonderzoek regelmatig documenten gevonden over de wolvenjacht. Voor deze streek schreef Hugo Van Den Abeele er ooit een artikel over in het jaarboek van de Kunst en Oudheidkundige Kring van Deinze.³ Ook in het naslagwerk “Bossen van Vlaanderen” uit 1993 troffen we interessante info aan.⁴

De wolf duikt pas in de veertiende eeuw op in Europa. Via Frans-Vlaanderen en de as Eeklo-Deinze komen de dieren in de zestiende eeuw massaal in deze streek terecht en vormen er een enorme plaag. Zij houden zich in eerste instantie op in bossen die in deze streek toen nog vrij uitgebreid waren in Deurle, Aalter, Waarschoot en Nazareth en verlaten deze enkel wanneer honger hen begon te kwellen. In principe vallen zij dan enkel de veestapel aan, maar als dit niet meer volstaat, vergrijpen zij zich blijkbaar ook aan kinderen en volwassenen.

¹ P.D., *Wolven lusten ook mensen*, in *Het Volk*, 6 december 2000

² Jan LUYSSAERT, *Merendree*, in *Meetjeslandse Toponiemen tot 1600*, Stichting Achiël De Vos, 1999

³ Hugo VAN DEN ABEELE, *De wolven “verleekert op ‘t mensen vlees (1586-1783)”*, Kunst en Oudheidkundige Kring Deinze, XXVII, 1960

⁴ Guido TACK e.a., *Bossen van Vlaanderen, een historische ecologie*, Het Davidsfonds, Leuven, 1993.

De bestuurders van de kasselrijen of de gemeentelijke heerlijkheden zelf zijn sterk begaan met het probleem en proberen op allerlei manieren het wolvenbestand in te dijken.

Er komen drijfjachten met afgerichte jachthonden onder leiding van de plaatselijke heer of men laat wolvenjagers aanrukken. De klopjachten worden soms op het moment zelf gestart, wanneer plots wolven werden gesignaleerd. Toen in het Warandebos in Deurle op 24 juli 1598 "*tsmorghens vrouch veur zönneopganck*" twee wolven waren opgemerkt, werden "*deur tslaen an den trommele*" de parochianen uit hun bed gehaald voor een gezamenlijke jachtpartij.

Per kasselrij werd een premie voorzien en een opperjager aangesteld. De schepenen en baljuws van een dorp waren maar al te blij een aanbeveling voor een premie te kunnen schrijven wanneer één van hun moedige inwoners een wolf had verschalkt.

Vinkt

Op het einde van de zestiende eeuw is door de ontvolking en de hongersnood de wolf een echte bedreiging geworden. De reactie blijft niet uit. Zo vernemen we dat op 29 augustus 1589 de gemeente Vinkt in actie komt toen wolven er mensen en dieren hadden verscheurd:

In "*alder reverentie vertooght Willem Van Renterghem, upsetene, laet van de prochie, de groote schaede, jammer ende verlies die dae gheschiet van de wilde dieren zo van wulven als andere. Ulieder Edele wel kendelick, aan meynsschen ende beesten, grootelicx ten interesse van de welvaert van elckeen. Dienvolghen believe Ulieder Edele te wetene dat gheleden drije zo viere daeghen binnen de voornoemde prochie van Vinct de wulven verslonden ende verscheurt hebben Meynsschen ende beesten waerduere elck zo verscromdt ende verbaerst es geheweest achter velde te gaene omme in zijne vruchten te labueren ende anderssins. Dit al niet jeghenstaende heeft desen supplyant verstaat bij daeghe als bij nachte goede toesicht ende wacht te hauden met een goedt vierroer ten fijne hij zulcke dieren mochte verniemen ende omme bringhen, zo hij in effecte ghedaen heeft dezen XXIXn Ougste, in den avendtstondt, als tot conservatie ende ghemeene welvaert. Desen volghende es hem tot Ulieden als supplijandt kerende ten fyne Ulieden believe hem zeker gratuyteit te doene zoemen in ander casselrijen es doende, veel te meer dat tselfste zijne geschoten dier es eene wulfinne die meer verslindende dieren hadde mogen voortbrijnghen (...)*".

De kasselrij Gent besluit op 29 januari 1590 dat het vangen van een wolf en wolvin respectievelijk zullen worden vergoed met een beloning van respectievelijk negen gulden en negen pond. Op talrijke plaatsen duiken wolvenjagers op.

Op 24 maart 1590 onderscheidt de gemeente Vinkt zich opnieuw. Het afge-
maakte dier zorgt voor veel bekijks en de wolvendoder gaat in Gent zijn
beloning opeisen.

De parochianen *“attesteren voor warachtich hoe dat in ghemoete ghecom-
men es van Joannijn Baudonck eenen wulf ende heeft den dezelfden doot
gheslaghen ende heeft den voornoemden wulf op zijn hof ghebrocht ende
heeft denzelven wulf daer laten hanghen present voor al die denzelven be-
gheerden te zien, zoe datter wel twintich gheweest hebben van de stede van
Deinse, ende heeft den zelve wulf bij advijse van prochianen ghebrocht in
de stede van Ghendt voor mijn heere bailiu ende mannen van der auder-
borcht op daert af te ghecrijghen zulck als mijn heren gheordeneert hebben”*.

Meigem

Ook in het naburige Meigem wordt op 15 juli 1590 opgetreden. *“Jan van
Wonterghem deelt mede, dat Jan Van Daele, filius Joos, ten Zondaghe avent
geschoten heeft eenen wulf zo die was commen eeten an eenen rendt dat
ghestorven was”*.

Nevele

In Nevele ontziet Bouverke op 5 juni 1595 geen moeite. Ingezetenen ver-
klaren *“voor waerheijt als dat Olivier de Bouvere up den eersten Junij lest-
leden, inden avenstond heeft ghescoten eenen wulf ende den zelve wulf
gescoten hebbende, es hij noch wech gheloopen ende bij Olivier den zelve
souckende over midts dat hem wel dochte dat hij gheraect was, ende heeft
hem niet connen vinden midts dat den nachte up handen was enden den zel-
ven wulf also souckende den eenen dach voor den anderen, en es den zel-
ven maer ghevonden up den Veder voorscrevene maent ende het loot in den
buurck noch stekende van de selve sceute”*.

Eveneens in Nevele, maar drie jaar later op 15 september 1598, deelt
Gheerolf Lonckene, duidelijk van geen kleintje vervaard, mee dat hij op de

voormelde dag *“gehwaer (geworden) heeft eenen zeer aude wulfinne binnen de voorseijde prochie (in den Biebuuck) den welcke hij suppliant in groote dangiere van zijnen lijve bevochten heeft ende upt leste met hulpe van zijnen winthont meeter gheworden ende ter doot ghebrocht”*.

Hansbeke

In Hansbeke wordt op 2 juli 1595 een verklaring genoteerd. Willem van Kerrebrouck, schepen, en andere inwoners *getuigen “dat Jan de Brabantere, Donderdaghe nocht lestleden, eene wulfinne met zijnen honden ende smiten van zijnen vierroer ghevanghen ende dootgheslegghen heeft”* dan dat zij *“de zelve wulfinne doot ghesien hebben”*.

De burgemeester en de schepenen van Hansbeke *“certifieren ende attestieren eenijghelick voor de waerheijt, dat zekeren wulf vervolght ende ghevangen es gheweest bij eenen Jan de Weert, alias Verssekin, met assistentie van zeker hofhonden binnen der voorseide prochie van Hansbeke, int ghehuchte daer men noemt hammen ackere”* (3 december 1599).

De gemeenten Hansbeke en Bellem gaan een bondgenootschap aan om een roedel wolven te verdelgen die zich schuilhoudt op Schuervelt. Op 27 juni 1610 houden inwoners van beide dorpen onder aanvoering van de baljuws een klopjacht die leidt tot de dood van drie jonge wolven en een wolvin.

Heel wat later - op 17 september 1641 - slaagt een luitenant er nog in een wolf te vangen in Hansbeke. *“Wij onderschrevenen schepenen ende ingesetenen der dorp Hansbeekc kennen bij desen dat op heden dese dat dese, den gereformeerde lieutenant Jan Vidal heeft geschoten dezen wolff ende dat binnen deze prochie”*.

Lotenhulle

De gemeente Lotenhulle bezit een ervaren jager en de baljuw en schepenen delen uiterst zelfvoldaan mee: *“Dat Franchoys de Cloet, dinwoonder deser prochie van Loo ten hulle, up den XVII oktobris 1611 ofte daerontrent gheschoten heeft met zijn roer, eene wulfinne niet verre van zijnder hofstede, daer hij fransoys woonende es inde voorsijde prochie van Loo, aldaar hij, fransoys, was besich met saijen, ziende de voornomde wulfinne reekcen*

zekere gans die zou (=zij) neghen daghen daerte vooren up dwater ver-smoort ende versteken hadde, deurdien dat zou wolfinne noch tien gansen neghen dagen te vuren uyten cote (de gansen sliepen), ghehaelt ende ghenomen hadden, ende comende om desen gans in maenynghe (= mening) de zelve ooc te gaen eten, heeft hij, fransoys, de zelve geschoten ende gheraect in haert hoeft met twee loon, zoo men bij den hoofde bemercken mach”.

Sint-Martens-Lerne

Op 24 april 1614 wordt tien gulden betaald aan Lievin Matthys, schaap-herder van Pieter Ide, *“over den toelech”, doot smijtende eenen wolf”...* in *de prochie Sint-Martens-Leeren omtrent Gheeraerts-boom”.*

In de loop van de zeventiende eeuw worden, naast de reeds vermelde bosrijke gebieden, nauwelijks wolven gevangen. Ze trekken zich blijkbaar terug uit het platteland van het Land van Nevele, maar blijven nog vele decennia lang vrij talrijk aanwezig in het beboste Deurle. Van de 265 aangegeven gedode wolven in de kasselrij Gent zouden er trouwens maar liefst 68 in Deurle gevangen worden. De laatste grote klopjacht in het Warandebos in 1699 leverde nog één dode wolf op. Een andere gemeente waar het blijkbaar wemelt van de wolven is Aalter. In Aalter worden in 1709 vier welpen gevonden, naar Gent gevoerd en daar verdronken. De laatste wolf, op wiens hoofd een premie wordt uitbetaald, wordt in deze streek gedood in Knesselare op 29 augustus 1736.

Op het einde van de achttiende eeuw zijn de dieren hier uitgestorven. Maar in Limburg en de Kempen houden ze veel langer stand. In 1842 worden daar nog zeldzame exemplaren opgemerkt. In België is de (voor)laatste wolf gezien in Luxemburg in 1899.

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Lerne

Bibliotheek van de heemkundige kring

“Het Land van Nevele”

Veldestraat 49, 9850 Merendree

De bibliotheek is voor iedereen toegankelijk elke eerste zondag van de maand van 10 uur tot 12 uur (niet in juli) en na telefonische afspraak met Jan Luysaert (09/371.60.53). De catalogus op onze tijdschriften *Het Land van Nevele* en *Mensen van Toen* kan ook geraadpleegd worden in de Gemeentelijke Bibliotheek van Nevele, Stationsstraat 20, Landegem

Bibliothecaris

Julien Scherpereel, Hammeken 21, 9850 Merendree

Bestuur

André Bollaert (secretaris dagelijkse werking)

Irène Buysse

Wim De Clercq

Stefaan De Grootte

Lieven De Ruyck (secretaris tijdschriftadministratie)

Yvonne De Keere

Daniël D'Hooge

Jan Luysaert (voorzitter)

Marcel Michiels

Julien Scherpereel (bibliothecaris)

Arnold Strobbe (ondervoorzitter)

Eddy Verstraete

Ellen Vertommen

Website

<http://landvannevele.com>

E-mail

info@landvannevele.com